

JOGI FÓRUM PUBLIKÁCIÓ

Hatósági intézkedések a gyermek veszélyeztetettsége esetén

Szerző:

Dr. Hetesi Márta

Pécs, 2022. május 12.

I. Bevezetés

„Mi vagyunk azok, akiket nem hallgatnak meg, pedig itt lenne az idő, hogy ránk figyeljenek. Szeretnénk egy számunkra megfelelő világban élni, mert az világ, amely a gyermekek számára jó, mindenkinek jó. Abban a világban, amelyet mi elképzelünk, a gyermekek jogait valóban tiszteletben tartják. A gyermekek biztonságban élhetnek családjukban, közösségükben, nemzetükben, védelmet nyújtó és tiszta környezetben.”¹

E gondolatok az ENSZ 2002 májusában tartott rendkívüli gyűlésén részt vett gyermekek nyilatkozatából származnak, de örökérvényűek. A gyermek nem kis felnőtt, sajátos értelmi-érzelmi világa, fejlődő szervezete miatt kiemelt figyelmet, tiszteletet és védelmet érdemel. Kiegyensúlyozottságához olyan családi, óvodai-iskolai, települési és társadalmi környezet szükséges, amelyben biztonságban érzi magát.

Különös védelmet igényelnek azok a gyermekek, akik kikerültek természetes közegükből, a családból.

A gyermekvédelemben felnövők szocializációja rendkívül sajátos: a családot intézményes formában kell pótolni. A helyettesítő forma (elsősorban a nevelőszülői rendszer) próbál emlékeztetni a családra, de mégiscsak intézményes tér. Az elsődleges szocializációt a szociális, a másodlagost az oktatási intézménytípusok jelentik. Felmerül a kérdés: képesek-e a különböző intézmények a gyermek sajátos élethelyzetéhez igazodó szolgáltatásokat nyújtani és hogyan tudnak együttműködni annak érdekében, hogy a gyermek szocializációja minél sikeresebb legyen.²

A társadalmi egyenlőtlenség iskolai eredménytelenséget hoz maga után, ez indokolja, hogy a gyermekvédelemben élő gyermekek elsősorban alacsony társadalmi pozíciójú családokból kerültek az állami ellátórendszerbe és alacsony társadalmi presztízsű csoportba tartozók is maradtak.³

¹ Roth Mária-Antal Imola-Dávid Kacsó Ágnes-Bodrogi Éva: Bevezetés a gyerekvédelemben (Kolozsvári Egyetemi Kiadó, Cluj-Napoca, 2008 - továbbiakban: Roth) 7. o.

² Varga Aranka: Gyermekvédelem és iskola (Metszéspontok könyvsorozat, PTE BTK Oktatóközpont és Virágmandula Kft., Pécs, 2012 - továbbiakban: Varga) 14. o.

³ Varga im. 23. o.

A gyermekvédelemben élő gyermekek speciális pszichológiai sajátosságokkal rendelkeznek. A gondozói hiány, a nem megfelelő külső tényezők olyan hatással vannak a szocializáció során személyiségük fejlődésére, amely nagymértékben kihat az iskolai sikerességükre.⁴

A nemzetközi egyezményben foglaltak és a hazai gyakorlat között komoly ellentmondások voltak, ez vezetett a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény (továbbiakban: Gyvt.) megalkotásához.⁵

A Gyvt. valódi áttörést jelentett a gyermekvédelem szerepéről, feladatáról, hatásköréről való gondolkodás terén.⁶ Kiolvasható belőle az a szemléletváltás, miszerint végre a gyermek és a család vált a gyermekvédelem főszereplőjévé, a családi típusú nevelésre helyezi a hangsúlyt.

A Gyvt.-ben nagyobb szerepet kapott a megelőzés, a speciális hatósági beavatkozásra épülő gyermekvédelmi rendszert megelőzi az önkéntes ellátásokra alapuló gyermekjóléti rendszer.

Tanulmányomat azért írom a gyermekvédelmi hatósági intézkedések témaköréből, mert a gyermek mindenk felett álló érdekének érvényesítése folyamatos kihívások elé állítja a jogalkotókat, a jogalkalmazókat, a gyermekekkel foglalkozó szakembereket.

Témaválasztásomat befolyásolta a gyermekek - jogi szabályozás ellenére fennálló - kiszolgáltatott helyzete és a gyermekek problémái iránti érzékenységem, melyre gyámhivatali ügyintézőként és körjegyzőként végzett munkám során tettem szert.

Egy olyan kérdéskörrel van szó, amely a hétköznapjainkat is átszövi: mindannyian nap, mint nap kapcsolatba kerülünk a gyermekekkel: szülőként, rokonként, szomszédként, utcabeliként vagy a munkánk során.

⁴ Varga im. 54. o.

⁵ Rózsás Eszter: A gyermekvédelem rendszere. - In: Jura, ISSN 1218-0793, 2004. (10. évf.), 2. sz., 140. o. (MATARKA cikkazonosító:427586) Url: http://jura.ajk.pte.hu/JURA_2004_2.pdf

⁶ Neményi Mária-Messing Vera: Gyermekvédelem és esélyegyenlőség. - In: Kapocs, ISSN 1588-7227, 2007. (6. évf.), 28. sz. (MATARKA cikkazonosító:477714) Url: www.ncsszi.hu - továbbiakban: Neményi, 1. o.

Tanulmányomban a következő kérdésekre igyekszem választ adni:

Milyen jogokat biztosít a nemzetközi jog a gyermek számára?

Hogyan alakult a gyermekvédelem szabályozásának története hazánkban?

Milyen jogok illetik meg a gyermekeket és hogyan biztosítható e jogok védelme?

Hogyan épül fel a gyermekek védelmének rendszere?

Milyen típusú ellátások és szolgáltatások segítik a gyermekeket?

Mikor és milyen hatósági intézkedéssel kell beavatkozni a gyermek érdekében?

Összegzésként áttekintést adok a gyermekvédelmi rendszer működéséről és felvázolom a szerintem fejlesztést igénylő területeket.

II. Egy testvérpár története - anonimizált jogeset

Anonimizált módon bemutatom egy, a gyermekvédelmi rendszerbe bekerült testvérpár életét, hogy az ellátások, szolgáltatások és hatósági intézkedések lényegét testközelből érzékeltessem. Egy fiúról (TF) és egy lányról (TL) van szó, akik között három év korkülönbség van. TF 7, TL 4 éves volt, amikor kikerültek a családjukból.

A testvérpár szüleikkel és nagybátyjukkal, az apa testvérével élt együtt egy előregedő, fejlődésben megrekedt kis faluban. Képzeljünk el egy 40 nm-es, két szobából és konyhából álló, elavult állapotban lévő, sötét és nedves vályogházat elhanyagolt, gazos udvarral. A komfort nélküli cseréptetős ház, amely a szülők közös tulajdonában állt, helységenként külön-külön kályhával fűtött, vezetékes villannyal rendelkezett, víz azonban csak az udvarban lévő kerti csapnál volt. A lakás bútorzata, felszereltsége szegényes volt. A szülők között konfliktus alakult ki a lakásmegoldást illetően: az anya a lakás hitelből való felújítását szorgalmazta, míg az apa az anyagi fedezet hiánya miatt azt szeretne volna, ha a közeli településen élő nővéréhez költözik a család.

A szülők és a nagybátyj saját maguk (koszos, szakadt ruházat, rendszertelen tisztálkodás) és lakásuk higiéniáját (kb. 10 éve nem végeztek tisztasági meszelést, a szobákban nem volt parketta, kosz, por és rendetlenség mindenfelé) illetően is igénytelenek voltak.

Az apa italozó életmódot folytatott, estéit nap, mint nap a kocsmában töltötte, az anya feltehetően prostitúcióból fedezte a család anyagi gondjait. Ezen problémák miatt a szülők között állandósultak a veszekedések.

Az egyik szobában az apa nagykorú testvére, a másik szobában a szülők éltek a két gyermekekkel. TF-nek és TL-nek nem volt saját ágya, egy ágyban aludtak. A gyerekek kevés játékkal rendelkeztek: mindössze pár plüss állat, könyv és kirakós játék. TF-nek nem volt kisautója, TL-nek egy babája volt csupán.

TF előbb a városi, majd a helyi általános iskola 1. osztályos tanulója volt, TL a helyi óvodába járt, mikor kiemelték őket a családból. TF gyakran, igazolatlanul hiányzott az iskolából, rendszeresen nem volt házi feladata, nem volt felszerelése. A szülők nem vettek részt az iskolai szülői értekezleteken és fogadóórákon. TL-t az anya minden nap hazavitte az óvodából ebéd után, mivel nem akart ott aludni.

A szülők nem játszottak gyermekeikkel, akik rendszeresen tisztálkodás nélkül, szakadt, koszos ruházatban mentek el otthonról. A gyermekek testi fejlettsége ugyanakkor életkoruknak megfelelő volt.

A gyermekek három évig gyermekjóléti alapellátásban álltak. A családgondozó védelembe vételre tett javaslatot, melyben szerepelt, hogy a szülők bár együttműködtek vele, a veszélyeztető körülmények nem szűntek meg, sőt megszorodtak. A család fentiekben részletezett élet- és lakáskörülményeit, a gyermekek elhanyagolásának mértékét a családgondozó kritikusnak minősítette, az alapellátás keretében nem látta biztosítottnak a gyermekek testi, szellemi, erkölcsi és értelmi fejlődését. A testvérpárt a jegyző a felsorolt veszélyeztetettségi okok miatt védelembe vette.

Rövid idő elteltével a családsegítő és gyermekjóléti szolgálat javasolta a védelembé vétel felülvizsgálatát és a gyermekek ideiglenes hatályú elhelyezését, mivel TF iskolai hiányzásai tovább szaporodtak, jegyei romlottak, a család élet- és lakáskörülményeiben javulás nem volt tapasztalható, a szülők a számukra előírt magatartási szabályokat nem tartották be. A javaslatoz csatolt óvodai jelzésben szerepelt, hogy TL visszahúzódó lett, állandó segítségnyújtásra szorult az óvodai feladatok megoldásában, gyakran sírva fakadt az óvodában.

Az anya a védelembé vétel fennállása alatt egy alkalommal elvitte a gyermekeket a területileg illetékes kórház gyermek- és ifjúságpszichiátriai gondozójába. A pszichiáter jelezte a családgondozónak, hogy mindkét gyermek beszélt apjuk italozó életmódjáról, TL-t zárkózottnak, szomorúnak látta. A gyermekek mellkasán a pszichiáter komoly bőrelváltozást észlelt, ezért a gyermekeket a területileg illetékes kórház gyermekosztályára utalta.

A jegyző nyilvánvalónak találta, hogy a gyermekek családjukban súlyosan veszélyeztetettek: olyan mértékben elhanyagoltak, amely testi, értelmi, érzelmi és erkölcsi fejlődésükben jelentős és helyrehozhatatlan károsodást okozhat. Fentiek miatt TF és TL védelembé vételét megszüntette és a gyermekeket érdekeik szem előtt tartásával - mérlegelve az anya és az apa által felkínált, harmadik személynél történő elhelyezés lehetőségét is - egy közeli településen élő nevelőszülőnél helyezte el.

A gyámhivatal az ideiglenes hatályú elhelyezés felülvizsgálata eredményeként a gyermekeket - gondozási helyük változatlanul hagyása mellett - átmeneti nevelésbe vette. Határozata indokolásában kitért arra, hogy a szakértői vélemény alátámasztotta a gyermekek nagyfokú elhanyagolását, valamint, hogy TF és TL a nevelőszülői családba hamar beilleszkedtek, kiegyensúlyozottá, nyugodttá váltak. TF pótolta az iskolai lemaradását, TL viselkedése javult az óvodában. A gyámhivatal a gyermekek mindenképp felett álló érdekének tekintette, hogy egészséges testi, lelki fejlődésük biztosítva legyen, amely a nevelőszülői családban megtörténik.

TF ma 15, TL 12 éves, jelenlegi sorsukat az összegzésben ismertetem.

III. A gyermeket megillető jogok a nemzetközi jogban

1. Általános nemzetközi emberi jogi dokumentumok⁷

Az ENSZ 1948. évi közgyűlése fogadta el az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatát. Ez deklarálja a házassághoz, a családalapításhoz, valamint az anyaság és a gyermekkor támogatásához való jogot.

Az Emberi Jogok és Alapvető Szabadságok Védelméről szóló 1950. évi Római Egyezmény és annak Pótjegyzőkönyvei⁸ tartalmaznak családjogi tárgyú rendelkezéseket. Az Egyezményhez csatlakozott országok e jogok sérelme miatt a Strasbourgi Emberi Jogi Bírósághoz fordulhatnak.

Az oktatásban alkalmazott megkülönböztetés elleni küzdelemről szóló UNESCO Egyezmény (1960) minden kizárást és korlátozást tilt az oktatás terén.

Az emberi jogok általános nemzetközi védelme az ENSZ keretében kidolgozott Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmányán⁹ (1966), valamint a Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Nemzetközi Egyezségokmányán¹⁰ (1966) keresztül valósul meg. Ezek a dokumentumok széles alapot nyújtanak a gyermek jogainak védelmére is, azonban a gyermek speciális igényeinek érvényesítésére nem tartalmaznak szabályokat.

A Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya 23. cikke előírja, hogy a házasság felbomlása esetén rendelkezni kell a gyermekek szükséges védelméről. A 24. cikk kimondja, hogy minden gyermeknek joga van olyan védelmi intézkedésekre, amelyeket a gyermek helyzete, családja, társadalma részéről megkíván.

A 26. cikk deklarálja, hogy a gyermeki jogok szempontjából kiemelten fontos a diszkrimináció tilalma, vagyis hogy az emberi jogokat mindenki számára megkülönböztetés (pl. faj, szín, nem, nyelv, vallás, politikai vagy egyéb vélemény, nemzeti vagy társadalmi származás, vagyoni, születési vagy más

⁷ Dr. Filó Erika-dr. Katonáné dr. Pehr Erika: Gyermeki jogok, gyermekvédelem (HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2006 - továbbiakban: Filó) 17-18. és 20-21. o.

⁸ Magyarország az 1993. évi XXXI. törvénnyel hirdette ki az egyezményt és pótjegyzőkönyveit.

⁹ Az egyezségokmányt hazánk az 1976. évi 8. törvényerejű rendelettel hirdette ki.

¹⁰ Az egyezségokmányt hazánk az 1976. évi 9. törvényerejű rendelettel hirdette ki.

helyzet alapján) nélkül kell biztosítani. Az emberi jogok megkülönböztetés nélküli gyakorlása érdekében tehát a gyermeket fokozott védelemben, azaz pozitív diszkriminációban kell részesíteni.

A Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya 10. cikke tartalmazza, hogy a lehető legszélesebb körű védelmet és segítséget kell nyújtani a családnak, amely a társadalom természetes és alapvető egysége.

2. A gyermeki jogokra vonatkozó speciális nemzetközi dokumentumok

A gyermekeket érintő egyezmények közül jelentős a kiskorúak gyámságának szabályozásáról szóló Hágában, 1902-ben kötött nemzetközi egyezmény.

A Genfi Deklaráció (1924) az 1919-ben megalakult Nemzetközi Munkaügyi Szervezet (ILO) keretében született. Preambuluma szerint:

- ❖ a gyermek számára a normális fizikai és szellemi fejlődéséhez szükséges valamennyi erőforrást biztosítani kell,
- ❖ biztosítani kell a gyermek megélhetését és védeni kell a kizsákmányolás minden formájától,
- ❖ az árvákról és az elhagyott gyermekekről gondoskodni kell,
- ❖ a vétkező gyermeket át kell nevelni.

Az 1924-es Genfi Deklaráció megállapította, hogy a gyermek védelmével kapcsolatban az országok közötti együttműködést erősíteni kell, ugyanakkor állami kötelezettségvállalást jelentő megállapítást nem tartalmaz.

Az 1959-es ún. második Genfi Nyilatkozat preambuluma már határozottabb: felhívja a kormányokat a gyermek jogainak elismerésére és megfelelő törvényhozási intézkedések meghozatalára. A 10 pontból álló második Genfi Nyilatkozatból kiemelendő, hogy a gyermeknek joga van:

- az egészséges növekedéshez és fejlődéshez,
- különleges védelemhez és törődéshez,
- megfelelő táplálkozáshoz, lakáshoz, pihenéshez és orvosi ellátáshoz.

A második Genfi Nyilatkozat 6. alapelve szerint „A gyermek személyiségének harmonikus és teljes kibontakozásához szeretetre és megértésre van szükség. Lehetőleg a család felügyelete alatt, szeretetben, erkölcsi és anyagi biztonságban nőjön fel. A társadalom és közintézmények feladata kell hogy legyen a családtól megfosztott gyermekkel való különleges törődés. Kívánatos a nagycsaládosok állami támogatása.”¹¹

Az ENSZ Közgyűlése 1986. december 3-án nyilatkozatot adott ki a Gyermek Védelmére és Jólétére Alkalmazandó Szociális és Jogi Elvekről. A dokumentum preambuluma tartalmazza, hogy a gyermeknek a családban, szeretetben, erkölcsi és anyagi biztonságban kell felnőnie. Újdonsága, hogy ajánlásokat fogalmaz meg a nevelőcsaládnál történő ideiglenes elhelyezés és az örökbefogadás szabályaival kapcsolatban.¹²

A Gyermek Jogairól szóló New York-i Egyezmény¹³ (az ENSZ Közgyűlése által elfogadva 1989. november 20-án, amely azóta a Gyermekjogok Világnapja; továbbiakban: Egyezmény) az első átfogó nemzetközi egyezmény a gyermekek jogairól és védelméről. Az Egyezmény kiemelt jelentőségét mutatja, hogy mára az Egyesült Államok kivételével a Föld minden államában ratifikálták. Az Egyezmény az emberi jogok fejlődésének két alapvető vonását tükrözi: széles körben tartalmazza az emberi jogokat, melyek érvényesülésében mindenfajta diszkriminációt kizár. Azokat az alapvető jogokat fejezi ki, amelyekkel a gyermekeknek - megkülönböztetés nélkül - rendelkezniük kell.

Célja, hogy a gyermekeknek különleges védelmet és támogatást biztosítson fejlődésükhöz fizikai és szellemi érettségük hiányára tekintettel, valamint az önálló életvitelre való felkészülésükhöz. Tartalmazza a gyermekkor miatti különleges jogi és szociális eszközöket, garanciákat. A gyermeki jogok biztosítása érdekében az Egyezmény három pillérre épít: a gondoskodás-ellátás, a védelem és a részvétel jogára (provision - protection - participation, azaz a „3P modellje”).

¹¹ Filó im. 20. o.

¹² A II.2. alcím szerinti speciális nyilatkozatok az 1986. december 3.-i nyilatkozattal bezárólag: Filó im. 19-21. o.

¹³ Az egyezményt Magyarország az 1991. évi LXIV. törvénnyel hirdette ki.

Az Egyezmény az alábbiak szerint tartalmazza a gyermek jogait:¹⁴

- polgári és politikai jogok - a gyermek különleges helyzetének, korának és érettségi fokának figyelembevételével;
- gazdasági, szociális és kulturális jogok - a gyermek speciális igényei szerint;
- a gyermek speciális védelme a családban, a társadalomban - e rendelkezések a családban nevelés és a családból kikerülés terén tartalmazznak részletes szabályokat;
- gyermekvédelem a gyermekek speciális csoportjai vonatkozásában - állami beavatkozás a szülői felügyelet gyakorlásába, valamint az örökbefogadott, a fogyatékos és a kisebbséghez tartozó gyermekekre vonatkozó szabályok;
- gyermekvédelem rendkívüli helyzetekben - e cikkek a fegyveres konfliktus során szükséges védelemről és a menekült gyermekek helyzetéről szólnak.

Az Egyezmény 3. cikke jogalkotási és eljárásjogi szempontból is követelményként fogalmazza meg a gyermek mindenképp felett álló érdekét (the child's best interest). Ez pozitív diszkriminációt és a gyermeki jogok megfelelő érvényesülését jelenti a jogalkotásban, a bírósági és a közigazgatási eljárásban egyaránt.¹⁵

Az Egyezmény ellenőrző apparátusként felállította az ENSZ Gyermekjogi Bizottságát (továbbiakban: Bizottság), amelynek az Egyezményben foglaltak teljesítésére vonatkozó megállapításai az ENSZ közgyűlése elé kerülnek. A Bizottság független nemzetközi szakértőkből álló testület, amely a kormányok kötelezően benyújtott jelentését vizsgálja és ajánlásokat tesz, s ezáltal elősegíti az Egyezmény elvárásainak és céljának megvalósulását. A részes államok ötévenként kötelesek jelentést készíteni, ebben beszámolnak az Egyezményben elismert jogok érvényesítése érdekében tett intézkedésekről.

Magyarország az első jelentését 1996-ban, a legfrissebbet pedig 2019-ben nyújtotta be. Utóbbival kapcsolatban a Bizottság 2020. február 7-én tette közzé záró észrevételeit. A Bizottság ebben a következő területekkel kapcsolatos ajánlásokra hívja fel Magyarország figyelmét, amelyeken azonnali intézkedések szükségesek: erőszak, beleértve a szexuális erőszakot, a bántalmazást és az

¹⁴ Filó im. 22-23. o.

¹⁵ Filó im. 30-31. o.

elhanyagolást, a családi környezettől megfosztott gyermekek, fogyatékossgal élő gyermekek, serdülőkori egészség, oktatás, valamint menedékkérő, menekült- és migráns gyermekek. A családi környezettől megfosztott gyermekekkel kapcsolatban a Bizottság aggodalmát fejezi ki az intézményi környezetben élők magas száma, a gyermekek etnikai származása rögzítésének hiánya, az ideiglenes elhelyezésben töltött hosszú idő, a nevelőszülők alacsony száma, valamint az alternatív gondozási körülmények között élő gyermekek által elszenvedett erőszak és bántalmazás miatt. A következő időszaki jelentést 2025. január 15-ig kell benyújtani.¹⁶

Az Egyezmény a csatlakozó államok kormányainak kötelezettségévé tette, hogy időszakos jelentéseiket, írásbeli válaszaikat, valamint a bizottság ajánlásait és észrevételeit elérhetővé tegyék civil szervezetek és gyermekek számára is. A nyilvánosság célja: párbeszéd kiváltása az Egyezmény alkalmazásával kapcsolatosan.

Az Egyezmény érvényesülését segíti az UNICEF, vagyis az Egyesült Nemzetek Szervezetének Gyermekalapja.¹⁷ Az Egyezménynek három kiegészítő jegyzőkönyve is van: a gyermekeket érintő fegyveres konfliktusokról (2002), a gyermek-kereskedelemlről, gyermek-prostitúcióról és gyermek-pornográfiáról (2002), valamint a panaszok, fellebbezések és petíciók benyújtásáról (2014). Magyarország az első kettő fakultatív jegyzőkönyvet aláírta és elfogadta, a harmadikat még nem írta alá.¹⁸

A Hágai Egyezmény (1996. október 19.) a szülői felelősséggel (a gyermekek személyét és vagyonát érintő védelemmel) és a gyermekek védelmét szolgáló intézkedésekkel kapcsolatos együttműködésről szól.¹⁹

Az Európai Unió is kiemelt fontosságot tulajdonít a gyermeki jogok támogatásának. A tagállamok kormányfői Rómában, 2004. október 29-én aláírták az Európai Unió Alkotmányát, amely kiemeli a gyermekek jogainak védelmét, részletesen szól a gyermek mindenk felett álló érdekéről.²⁰

¹⁶ ENSZ Gyermekjogi Bizottsága: Magyarország hatodik időszakos jelentésére vonatkozó záró észrevételek - gyermekjogjegyzemeny.hu/?page_id=221

¹⁷ Filó im. 23. o.

¹⁸ Gyermekjogi Egyezmény Fakultatív Jegyzőkönyvek - gyermekjogjegyzemeny.hu/?page_id=175

¹⁹ Magyarország az egyezményt a 2005. évi CXL. törvénnyel hirdette ki; Filó im. 27. o.

²⁰ Filó im. 38. o.

3. A gyermekvédelmi rendszer által érintett gyermekek

A gyermekvédelmi rendszer a következő kategóriákra vonatkozik:²¹

- rossz bánásmódnak (erőszak, elhanyagolás, kizsákmányolás) kitett gyermekekre,
- biológiai szüleiktől átmenetileg, hosszú távon, vagy véglegesen elszakadt vagy elválasztott gyermekekre, illetve családi elhelyezésben vagy örökbefogadásban részesülő gyermekekre,
- krónikus betegségekben szenvedő, és speciális szükségletű gyermekekre (pl. AIDS, született drogfüggőség, fejlődési zavarok, fizikai fogyatékoság, tanulási zavarok), akik sajátos bánásmódot és védelmet igényelnek,
- szegény családból vagy kisebbségi közösségből származó hátrányos helyzetű gyermekekre,
- árva gyermekekre,
- természeti vagy más katasztrófáknak, háborúnak kitett gyermekekre,
- bármilyen más okból, fizikai vagy lelki egészség miatt veszélyeztetett gyermekekre.

IV. A gyermekvédelem szabályozásának története Magyarországon

1. A gyermekvédelem kezdetei

A gyermekek védelme egyidős a magyar társadalommal. A hazai gyermekvédelem első írásos emléke Szent István király I. törvényében található, amelyben rögzítették az özvegyek és árvák védelmét. A középkorban a menhelyekben adtak ellátást az árváknak, amelyek később az árvaházak alapját jelentették.

A XVIII. század az árvaház alapítások százada volt (első írásos emlék: 1740, Nemescsó község). Mária Terézia előírta az árvaházak nevelési programját. III. Károly rendelete már 1724-ben előírta, hogy minden község maga gondoskodik a szegényeiről és az árváiról. A városokban városi hatóságok vagy céhek látták el ezt a feladatot.

²¹ Roth im. 8. o.

1828-ban megnyílt a Brunsvick Teréz nevéhez fűződő első óvoda, amely elsősorban azoknak biztosított ellátást, akik napközbeni munkájuk miatt nem tudták vállalni gyermekeik gondozását, nevelését. Ekkoriban jött létre az első gyermekkórház Schöph-Mérei Ágost szervezésében. 1852-től bölcsődéket nyitottak, 1868-ban pedig bevezették a kötelező elemi iskolai oktatást az 5-16 évesek számára.

Az 1844. évi ún. ipari törvényben korlátozták először a gyermekmunkát és megtiltották a 12 évnél fiatalabb gyermekek foglalkoztatását. 1886-ban megkezdték az iskolaorvosi hálózat kiépítését. Az óvodába járás 1891-től kötelező minden gyermek számára.

2. Az állami gyermekvédelem megjelenése

A gyermekvédelem második korszakát az állami gyermekvédelem megjelenése jellemezte. Az 1898. évi 21. törvénycikk a hét éven aluli, talált és hatóságilag elhagyottnak nyilvánított gyermekek költségeinek viselésében való állami felelősségvállalást hangsúlyozta az Országos Betegellátási Alap terhére.

A Széll Kálmán nevéhez fűződő 1901. évi törvények az gyermekmenhelyek (lelenházak) felállítását rendelték el és kiterjesztették a gondoskodást a talált és elhagyottnak nyilvánított gyermekek tizenöt éves koráig. A gyermekek anyagi vagy erkölcsi elhagyottságának végleges megállapítása a gyámhatóság feladata volt. A gyámság jogintézményét az 1877. évi XX. törvénycikk szabályozta.

Az 1902-ben hatályba lépett Széll Kálmán-féle törvények 1906-ban azzal egészültek ki, hogy az állam az elhagyott gyermekeken túl védelemben részesíti a veszélyeztetett (addigi környezetükben züllésnek indult) gyermekeket is. A vérszerinti családot kellett támogatni, és csak veszélyeztetettség esetén lehetett a gyermeket kiemelni a családból.

A gyermekmenhelyeken csak a 7 éven aluli gyermekeket lehetett elhelyezni. A 7-15 éves gyermekek a lehetőségekhez képest az intézményben maradhattak, akik pedig nem, azok megbízható gondviselőknél, főként gazdáknál és iparosoknál voltak elhelyezhetők. Ez gyakorlatilag ellátás fejében gyermekmunkát biztosított a gondviselőknél.

Az állami gondoskodás a társadalmi szervezetek és egyesületek gyermekvédelmi tevékenységével egészült ki.

1945 után a gyermekvédelem a háborúban elárvult, szegény gyermekekre koncentrált, ismét előtérbe került az egyházak gyermekmentő tevékenysége. A 10.470/1945. (XI. 6.) ME rendelet bevezette az intézeti gyámság jogintézményét. A 12.050/1948. számú kormányrendelet a Magyar Királyi Állami Gyermekmenhelyek elnevezést Állami Gyermekvédő Intézetre változtatta, míg 1963-ban Gyermek- és Ifjúságvédő Intézetre változott. Ezzel párhuzamosan fokozatosan visszafejlődött a nevelőszülői hálózat és nagyméretű nevelőotthonok, csecsemőotthonok létesültek.

A házasságról, a családról és a gyámságról szóló 1952. évi IV. törvény (továbbiakban: Csjt.) eltörölte az elhagyott gyermek fogalmát, és helyette az állami gondozott gyermek fogalmát vezette be, ezzel egyidejűleg az állami gondozást a gyermekek tizennyolc éves koráig terjesztette ki. Az atyai hatalom kifejezést a szülői felügyelet, míg az elhagyottság kategóriát a veszélyeztetett helyzet váltotta fel.

A Csjt. a hatósági intézkedéseket csak keretjogszabályként rendezte, a megelőző gyermekvédelmet is a gyámhatóság hatáskörébe utalta. Az állami gondozásról a 20/1969. (V. 13.) Korm. rendelet szólt. Az 1986. évi Csjt. novella külön szakaszokban rendezte az állami gondoskodás általános szabályait.

1957-ben létrehozták a Fóti gyermekvárost, ahol a gyermekek 3-18 éves koruk között testvéreikkel együtt lakhattak.

3. A gyermekvédelem harmadik korszaka

Battonyán 1986-ban adták át az első SOS gyermekfalut, nem állami intézményként, a nemzetközi SOS szervezet tagjaként, külföldi támogatással. A battonyai gyermekfalu 2015-ben Orosházára költözött, gyermekfalu működik még Kecskeméten és Kőszegen, a hálózatot az SOS-Gyermekfalu Magyarországi Alapítványa tartja fent. A gyermekfalvakban családi házakban, családszerű közösségekben élnek a gyermekek. A gyermekcsoportok vegyes életkorúak és nemiségűek, akiket egy-egy, nem házasságban élő, saját gyermeket nem vállaló házanya gondoz.

A nyolcvanas évek végétől erősödött a családgondozás gondolata, kezdtek erősödni a társadalmi szervezetek, alapítványok, az egyházi és polgári kezdeményezések. Kiépítették a nevelési tanácsadó intézmények hálózatát is annak érdekében, hogy a nevelési szempontból problémás gyermeknél a családban maradás biztosítása céljából megkeressék a hatékony megelőzési formákat. Jellemzővé vált az iskolapszichológusok foglalkoztatása. Hivatásos nevelőszülőket 1986-tól alkalmaznak, s ekkor kezdték meg működésüket a családsegítő központok. Feladatukat a családgondozás, a helyi szociális helyzet és a segélyezés lehetőségeinek feltárása, megteremtése, valamint a családot segítő szaktanácsadás képezte.

Elkezdődött a gyermekvédelem harmadik korszaka, melynek lényege, hogy a speciális hatósági beavatkozásra épülő gyermekvédelmi rendszert minden esetben előzze meg az önkéntes ellátásokra épülő gyermekjóléti rendszer.

Az Egyezmény kihirdetését követően az Országgyűlés két határozatban is felhívta a Kormányt, hogy 1993. december 31-ig gondoskodjon az Egyezmény rendelkezéseinek megfelelő jogszabályok megalkotásáról. Kodifikációs és Deregulációs Bizottság alakult az Egyezmény és a magyar jogrend összehangolására. A családjogi és a gyermekvédelmi jogszabályok kritikai elemzését tartalmazó összefoglaló anyag készült a „Gyermek a jognak asztalánál” címmel.

Az Egyezmény szellemének megfelelő Csjt. módosításra 1995-ben, míg a gyermekvédelem és gyámügyi igazgatás törvényi szintű átfogó szabályozására 1997-ben került sor a Gyvt. által. A Gyvt. hatályon kívül helyezte a Csjt. állami gondoskodásra és intézeti gyámságra vonatkozó rendelkezéseit, és létrehozta a gyermekjóléti és gyermekvédelmi rendszer egymásra épülő, külön törvényben szabályozott rendszerét. E rendszer egyik alapfogalma a veszélyeztetettség, amely „olyan - a gyermek vagy más személy által tanúsított - magatartás, mulasztás vagy körülmény következtében kialakult állapot, amely a gyermek testi, értelmi, érzelmi vagy erkölcsi fejlődését gátolja vagy akadályozza”²². A súlyos veszélyeztetettség pedig „a gyermek olyan bántalmazása, elhanyagolása, amely életét közvetlen veszélynek teszi ki, vagy testi, értelmi, érzelmi vagy erkölcsi fejlődésében jelentős és helyrehozhatatlan károsodást okozhat”²³.

²² Gyvt. 5. § n) pont

²³ Gyvt. 72. § (2) bekezdés

2011. április 25-én került kihirdetésre és 2012. január 1-jén lépett hatályba Magyarország Alaptörvénye (továbbiakban: Alaptörvény), amely deklarálja a gyermekek jogát a megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődésükhöz szükséges védelemhez és gondoskodáshoz.²⁴ Tartalmazza a szülők kiskorú gyermekükről való gondoskodási kötelességét is.²⁵

2014. március 15-én hatályba lépett a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (továbbiakban: Ptk.), amely hatályon kívül helyezte a Csjt.-t, és az újragondolt családjogi rendelkezéseket a 4. könyvben, a polgári jog egyéb szabályaival egységes rendszerben helyezte el. A Ptk. alapelveként rögzíti a gyermek érdeke és jogai fokozott védelmét, és a gyermek jogát ahhoz, hogy saját családjában nevelkedjék, ennek hiányában pedig a családi környezetben nevelkedés lehetőségét.²⁶

V. A gyermeki jogok és védelmük

1. A gyermek Gyvt.-ben szabályozott jogai

A Gyvt. a tágabb értelemben vett gyermekvédelem talaján állva egy általános ellátórendszer kereteit határozza meg. Ennek érdekében az alábbi gyermeki jogok érvényesülését biztosítja:

1.1 A családban nevelkedés joga

„A gyermeknek joga van a testi, értelmi, érzelmi és erkölcsi fejlődését, egészséges felnevelkedését és jólétét biztosító saját családi környezetében történő nevelkedéshez.”²⁷ Joga van segítségre a saját családjában történő nevelkedéshez, személyiségének kibontakoztatásához, a fejlődését veszélyeztető helyzet elhárításához, a társadalomba való beilleszkedéshez, valamint önálló életvitelének megteremtéséhez.²⁸

²⁴ Alaptörvény XVI. cikk (1) bekezdés

²⁵ Alaptörvény XVI. cikk (3) bekezdés

²⁶ Ptk. 4:2. § (1)-(3) bekezdései

²⁷ Gyvt. 6. § (1) bekezdés

²⁸ Gyvt. 6. § (2) bekezdés

A gyermekvédelem feladata, hogy elősegítse a gyermek családban való nevelését, megelőzze, megszüntesse a veszélyeztetettséget, ha pedig a gyermek kikerült a családjából, akkor helyettesítő védelemről gondoskodjon.

1.2 A hátrányos helyzetű és a halmozottan hátrányos helyzetű gyermeket megillető speciális jog

Joguk van ahhoz, hogy fokozott segítséget kapjanak a fejlődésüket hátráltató körülmények leküzdéséhez és esélyeik növeléséhez.²⁹

1.3 A fogyatékos, illetve tartósan beteg gyermek fokozott védelme

Joguk van a szükségletükhöz igazodó különleges ellátáshoz, amely a fejlődésüket és a személyiségük kibontakoztatását segíti elő.³⁰ Ezt a különleges gyermekotthon, a különleges lakásotthon és a gyermekotthon különleges csoportja biztosítja a szakellátás keretében a tartósan beteg vagy fogyatékos és kettős szükségletű gyermek számára.³¹ Otthont nyújtó ellátást biztosít a fogyatékosokat ápoló-gondozó bentlakásos intézmény, a fogyatékosok vagy pszichiátriai betegek lakóotthona, valamint a támogatott lakhatás is.³²

1.4 A gyermekek védelme a bántalmazás és elhanyagolás ellen

A fejlődésére ártalmas környezeti és társadalmi hatások, valamint az egészségére káros szerek elleni védelemben részesülés jogát jelenti.³³ Magában foglalja továbbá az emberi méltósága tiszteletben tartásához, a bántalmazással - fizikai, szexuális vagy lelki erőszakkal -, az elhanyagolással és az információs ártalommal szembeni védelem jogát. A gyermeket nem lehet kínzásnak, testi fenyegetésnek és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó büntetésnek, illetve bánásmódnak alávetni.³⁴

²⁹ Gyvt. 6. § (2a) bekezdés

³⁰ Gyvt. 6. § (3) bekezdés

³¹ Gyvt. 53. § (2) bekezdés a) és c) pont

³² Gyvt. 53. § (6) bekezdés c) pont

³³ Gyvt. 6. § (4) bekezdés

³⁴ Gyvt. 6. § (5) bekezdés

Különösen a gyermek bántalmazásának felismerése és megszüntetése céljából a gyermeknek joga van ahhoz, hogy az érdekében eljáró szakemberek egységes elvek és módszertan alkalmazásával járjanak el.³⁵

Az Egyezmény 19. cikke kötelezővé tette a gyermek különleges védelmét a bántalmazás és elhanyagolás bármilyen formája ellen. A magyar jogrend 2004 óta mondja ki a gyermek testi fenyítésének teljes tilalmát.³⁶

„A gyermekbántalmazás azt jelenti, hogy valaki sérülést, fájdalmat okoz egy gyermeknek, vagy hogy a gyermek sérelmére elkövetett cselekményt - bár tud róla, vagy szemtanúja - nem akadályozza meg, illetve nem jelenti.” (Egészségügyi Világszervezet: WHO 1999 Katonáné fordítása alapján 2004)³⁷

A bántalmazás kategóriái a National Incidence Study-USA (NIS) (A.J. Sedlak és D.D. Brodhurst, 1996) ajánlása alapján:³⁸

- fizikai bántalmazás: sérülés vagy sérülés veszélye észlelhető, amely a szülő vagy gondozó - kézzel vagy más tárggyal történő - ütése, rúgása, rázása, dobása, szúrása vagy fojtogatása következtében lép fel
- fizikai elhanyagolás: nem megfelelő táplálás, elégtelen ruházat, higiénia és gondozás
- érzelmi bántalmazás: verbális bántalmazás, a gyermek nem fizikai büntetése (pl. szeretetmegvonás, korlátozás) vagy fenyegetése
- érzelmi elhanyagolás: a megfelelő érzelmi háttér hiánya
- szexuális bántalmazás: érintéssel járó (kontakt) és érintés nélkül megvalósuló (nonkontakt).

A bántalmazás formái ritkán fordulnak elő önmagukban, pl. a testi bántalmazás gyakran társul érzelmivel, a szexuális bántalmazást majdnem minden esetben érzelmi és esetenként fizikai bántalmazás kíséri. A különböző típusú bántalmazások a gyermek fejlődésére eltérő hatást fejtenek

³⁵ Gyvt. 6. § (5a) bekezdés

³⁶ Filó im. 49-52. o.

³⁷ Roth im. 18. o.

³⁸ Roth im. 18. o.

ki, mely hatás sokszor csak évek múlva jelentkezik, amikor az életkori sajátosságok vagy a környezeti feltételek előhívják.³⁹

1.5 Médiával kapcsolatos jogok

A gyermeknek joga van a médiában a fejlettségének megfelelő, ismeretei bővítését segítő, a magyar nyelv és kultúra értékeit őrző műsorokhoz való hozzáféréshez, és az olyan káros hatásokkal szembeni védelemhez, mint a gyűlöletkeltés, az erőszak és a pornográfia.⁴⁰

1.6 Helyettesítő védelem⁴¹

A gyermek szüleitől és más hozzátartozóitól csak saját érdekében, törvényben meghatározott esetekben és módon választható el. A gyermeket nem szabad a családjától elválasztani kizárólag anyagi okból fennálló veszélyeztetettség esetén.

A szülői vagy más hozzátartozói gondoskodást helyettesítő védelmet örökbefogadó családban vagy más családot pótló ellátás formájában kell biztosítani. A helyettesítő védelem során tiszteletben kell tartani a gyermek lelkiismereti és vallásszabadságát, figyelemmel kell lenni nemzetiségi, etnikai és kulturális hovatartozására.

A gyermek átmeneti gondozását és otthont nyújtó ellátását elsősorban befogadó szülőnél kell megoldani, aki átmeneti vagy tartós jelleggel saját háztartásában nyújtja az ellátást. 12 év alatti gyermek nem befogadó szülőnél kizárólag akkor helyezhető el, ha

- a) a tartósan beteg, súlyosan fogyatékos gyermek befogadó szülőnél történő elhelyezése nem áll a gyermek érdekében, vagy arra állapota miatt nincs lehetőség,
- b) a testvéreket nem lehet együttesen a befogadó szülőnél elhelyezni vagy más okból szükséges az intézményes elhelyezés biztosítása, vagy
- c) a gyermekek átmeneti gondozása esetén az intézményes elhelyezést a szülő, más törvényes képviselő kéri és az nem ellentétes a gyermek érdekével.

³⁹ Roth im. 18. o.

⁴⁰ Gyvt. 6. § (6) bekezdés

⁴¹ Gyvt. 7. § és 48/A. § (2) bekezdés

A gyermeknek a szülő felügyeleti joga megszűnése esetén is joga van származása és vér szerinti családjának megismeréséhez, valamint - a vér szerinti család beleegyezése mellett - a kapcsolattartáshoz (ha törvény másként nem rendelkezik).

A gyermeknek joga van ahhoz, hogy mindkét szülőjével kapcsolatot tartson, akkor is, ha a szülők különböző államokban élnek.

Befogadó szülő a helyettes szülő, a nevelőszülő, a speciális nevelőszülő és a különleges nevelőszülő.

1.7. A gyermek részvétele a jogait érintő eljárásokban

A gyermeknek joga van a szabad véleménynyilvánításhoz, a jogairól, jogai érvényesítésének lehetőségeiről való tájékoztatáshoz, hogy a személyét és vagyonát érintő kérdésekben közvetlenül vagy más módon meghallgassák, és véleményét korára, egészségi állapotára, fejlettségi szintjére tekintettel figyelembe vegyék.⁴²

Az ítélőképességének birtokában lévő gyermek részvételének biztosítása az eljárásban az Egyezmény egyik legfontosabb alapelve. A jogalkotónak a gyermek eljárásban való részvételének a lehetőségét kell megteremtenie, míg a jogalkalmazónak indokolt esetben - közvetlenül vagy szakértő útján közvetetten - a gyermek meghallgatását kell biztosítani az őt érintő eljárásokban.⁴³

A gyermeknek - az Egyezményből levezethetően - joga van ahhoz is, hogy az őt érintő ügyekben panasszal éljen és alapvető jogai megsértése esetén bíróságnál, törvényben meghatározott szerveknél eljárást kezdeményezhessen.⁴⁴

A nevelésbe vett gyermeket, valamint a speciális gyermekotthonban vagy a gyermekotthon speciális csoportjában elhelyezett gyermeket megillető többletjogokat a Gyvt. 9. §-a szabályozza.

⁴² Gyvt. 8. § (1) bekezdés

⁴³ Filó im. 33-34. o.

⁴⁴ Gyvt. 8. § (2)-(3) bekezdései

2. A gyermeki jogok védelme

„A gyermeki jogok védelme minden olyan természetes és jogi személy kötelessége, aki a gyermek nevelésével, oktatásával, ellátásával, törvényes képviselőjének biztosításával, ügyeinek intézésével foglalkozik.”⁴⁵

2.1 Gyermekvédelmi gyám⁴⁶

A gyámhatóság a gyermek részére gyermekvédelmi gyámot rendel, ha

- ❖ a gyermeket ideiglenes hatállyal nevelőszülőnél, gyermekotthonban vagy más bentlakásos intézményben helyezte el, és pert indított a szülői felügyelet megszüntetése iránt,
- ❖ a gyermek szülei a gyermek ismeretlen személy által történő örökbefogadásához hozzájárultak,
- ❖ a gyermek szülei ismeretlen helyen tartózkodnak, a gyermek a harmadik országbeli állampolgárok beutazásáról és tartózkodásáról szóló törvény, valamint a menedékjogról szóló törvény⁴⁷ szerint kísérő nélküli kiskorúnak minősül vagy a szülők bármilyen más okból nem gyakorolják szülői felügyeleti jogukat, és családbafogadó gyám kirendelése egyik esetben sem lehetséges,
- ❖ nevelésbe vette a gyermeket,
- ❖ a gyermek ismeretlen szülőktől származik.

A gyermekvédelmi gyám kirendelésére a területi gyermekvédelmi szakszolgálat javaslata alapján kerül sor. A testvérek, továbbá a kiskorú szülő és gyermeke részére gyermekvédelmi gyámul ugyanazt a személyt kell kirendelni, ha az a gyermek érdekével nem ellentétes. Ha a gyermek gondozási helye megváltozik, a gyámhatóság kizárólag akkor rendelhet ki másik gyermekvédelmi gyámot, ha az új gondozási helyen a gyámság ellátása másként nem biztosítható.

⁴⁵ Gyvt. 11. § (1) bekezdés

⁴⁶ Gyvt. 84. § (1)-(3) és (5)-(7) bekezdései, 85. § (4) bekezdése és 11. § (2) bekezdése

⁴⁷ A harmadik országbeli állampolgárok beutazásáról és tartózkodásáról szóló 2007. évi II. törvény, valamint a menedékjogról szóló 2007. évi LXXX. törvény

A gyermekvédelmi gyám a területi gyermekvédelmi szakszolgálattal létesített közalkalmazotti jogviszony keretében, önálló munkakörben, egyidejűleg legfeljebb harminc gyermek (a speciális szükségletű és a kettős szükségletű gyermeket két gyermekként kell figyelembe venni) gyámságát láthatja el. A gyermekvédelmi gyám tevékenységét a gyámhatóság irányítja és felügyeli, míg a feladatai ellátásához szükséges feltételeket a területi gyermekvédelmi szakszolgálat biztosítja.

A gyermekvédelmi gyám a gyámhatóság kirendelő határozata alapján

- képviseli a gyermek érdekét, elősegíti jogainak gyakorlását,
- megismeri a gyermek véleményét és azt közvetíti az ellátást nyújtó szolgáltató, intézmény, és a gyermek ügyeivel foglalkozó hatóságok felé,
- ellátja a gyermek törvényes képviselőt, valamint
- jogszabályban meghatározott ügyekben eljárást kezdeményez.

A gyámhatóság a gyermekvédelmi gyám mellett egyes, a Gyvt.-ben meghatározott gyámi feladatok ellátására gyámként kirendelheti a nevelőszülőt, feltéve, hogy a nevelőszülő a gyámságot vállalja.

2.2 Gyermekjogi képviselő⁴⁸

A gyermekvédelmi gondoskodásban részesülő gyermek törvényben meghatározott védelmét látja el, segíti a gyermeket jogai megismerésében és jogai érvényesítésében, valamint kötelességei megismerésében és teljesítésében. Kiemelt figyelmet kell fordítani a különleges vagy speciális ellátást igénylő gyermekek védelmére.

Minden olyan szolgáltatónál ellátja tevékenységét, ahol gyermekvédelmi gondoskodásban részesülő gyermekkel foglalkoznak (gyermekjóléti szolgálat, területi gyermekvédelmi szakszolgálat, nevelőszülő, gyermekotthon). Figyelemmel kíséri az óvoda, az iskola, a kollégium és a pedagógiai szakszolgálat intézményeiben folyó gyermekvédelmi tevékenységet. Indokolt esetben megkeresi a fentebb felsorolt intézmények fenntartóját, szükség esetén a gyermek érdekében a gyámhatóságnál eljárást kezdeményez. Jogsértés észlelése esetén javaslatot tehet gyermekvédelmi igazgatási bírság kiszabására.

⁴⁸ Gyvt. 11/A. § (1)-(2), (6)-(7) és (10) bekezdése

A gyermekjogi képviselő a feladatai ellátása során hivatalból jár el, és e tevékenységével kapcsolatban a büntetőjogi védelem szempontjából közfeladatot ellátó személynek minősül.

VI. A gyermekek védelmének rendszere

1. A gyermekvédelmi szabályozás jellege

A Gyvt. teljes körű reformot hajtott végre a gyermekvédelem korábbi megközelítéséhez és gyakorlatához képest. A szemléletváltás főbb elemei:⁴⁹

- Hangsúlyt kapott a gyermek, mint önálló személy és a család, mint kisközösség.
- Korlátozásra kerültek az állam és képviselői beavatkozási lehetőségei, azok módja és formái szabályozottak.
- A törvény meghatározza a szülők és az állam jogait és kötelességeit a gyermek nevelésének és fejlődésének biztosításában.
- Jóval tágabban értelmezi a megelőzés, kezelés és gondozás kereteit, kitágítja az ebben résztvevő szakemberek és intézmények körét.
- Elismeri a család segítségkéréshez való jogát feladatai ellátása érdekében.
- A szolgáltató gyermekvédelemre helyezi a hangsúlyt és a lehető legszélesebb módon értelmezi az önkéntességet, ami feltételezi az információk és lehetőségek teljes körű ismeretét.
- A szolgáltatásokat - amelyek a gyermek jólétének biztosítására terjednek ki - minden településen elérhetővé kell tenni.
- A hatósági feladatok egy része központosításra került, s ezáltal a gyámhatósági munka szakszerűbbé vált.

A Gyvt. a gyermek esélyegyenlőségének érdekében kimondja, hogy az állam, a helyi önkormányzatok és a gyermekek védelmét ellátó természetes és jogi személyek, továbbá jogi személyiséggel nem rendelkező más szervezetek segítik a gyermekek jogainak és érdekeinek érvényesítését,

⁴⁹ Herczog Mária: Gyermekvédelmi kézikönyv (KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft., Budapest, 2003 - továbbiakban: Herczog) 10. o.

gondoskodnak a gyermekek veszélyeztetettségének megelőzéséről és megszüntetéséről, a hiányzó szülői gondoskodás pótlásáról és a gyermekvédelmi gondoskodásból kikerült fiatal felnőttek társadalmi beilleszkedéséről.⁵⁰

A Gyvt. alkalmazása során a gyermek mindenképp felett álló érdekét figyelembe véve, törvényben elismert jogait biztosítva kell eljárni.⁵¹

Meghatározza a szülői kötelezettségek teljesítésének rendjét, a gyermekek alapvető jogait, azok érvényesítésének garanciáit, a gyermekek védelmét biztosító ellátásokat, a gyámügyi igazgatás szervezetét és a főbb eljárási szabályokat.⁵²

A Gyvt. 14. § (1) bekezdése alapján az ellátórendszer feladata a család támogatása a gyermek felnevelésében, a gyermek veszélyeztetettségének megelőzése és megszüntetése, a családjából kikerülő gyermek helyettesítő védelmének biztosítása.

A gyermekvédelmi szabályozásban a szülő felelőssége, kötelezettségei, önkéntes és tudatos együttműködése jelentik a kiindulópontot. Ha szükséges, a szülőt az állam vagy az önkormányzat pénzügyi, természetbeni támogatással, személyes szolgáltatással segíti, indokolt esetben pedig a gyámhatóság hatósági intézkedésekkel avatkozik be a gyermek érdekében.

A gyermek családban történő nevelkedése a cél. Nagy hangsúlyt kell fektetni ezért a veszélyeztetettség megelőzésére, a kialakult veszélyeztetettséget pedig lehetőség szerint a család közreműködésével kell megszüntetni. A családból történő kiemelésre legvégső esetben, a gyermek mindenképp felett álló érdekeinek szem előtt tartásával kerülhet sor, lehetőség szerint a korábbi szülői, családi kapcsolatok megtartásával, amennyiben ez nem ellentétes a gyermek érdekeivel. Dönteni kell a családi elhelyezésről vagy az örökbefogadásról, és mérlegelni kell a családba történő visszahelyezés megvalósíthatóságát.

⁵⁰ Gyvt. 1. § (1) bekezdés

⁵¹ Gyvt. 2. § (1) bekezdés

⁵² Gyvt. 1. § (2) bekezdés

A gyermek gondozásának folyamatát országos, egységes és áttekinthető nyilvántartási rendszer rögzíti, amelyben az ellátások, intézkedések, személyes adatok és egyéb információk is megtalálhatók. A nyilvántartást a gyámhatóságok, a területi gyermekvédelmi szakszolgálatok, a gyermekjóléti szolgálatok és a személyes gondoskodást nyújtó szervek és személyek által kezelt személyes adatokról szóló 235/1997. (XII. 17.) Korm. rendelet (továbbiakban: 235/1997. (XII. 17.) Korm. rend.) alapján kell vezetni, feltüntetve benne az adatokban, intézkedésekben bekövetkezett változást.

A Gyvt. minden gyermek védelmét, jólétének biztosítását szabályozza, és meghatározza a rászoruló gyermek védelmének rendszerét. A gyermek védelme a Gyvt. 14. § (1)-(2) bekezdései alapján olyan tevékenység, amely a gyermek családban történő nevelésének elősegítésére, veszélyeztetettségének megelőzésére, megszüntetésére, a szülői (hozzátartozói) gondoskodás helyettesítésének biztosítására irányul gyermekjóléti alapellátások vagy szakellátások nyújtásával, illetve hatósági intézkedések megtételével.

A gyermekvédelmi rendszer része a bűnelkövető gyermek- illetve fiatalok javítóintézeti nevelésbe utalása bíróság által (Gyvt. VII/A. Fejezet), valamint a pártfogó felügyelet is, amelyről külön jogszabály rendelkezik.⁵³

2. A gyermekvédelmi jelzőrendszer

A gyermekvédelemben a gyermekjóléti szolgáltatás keretében működtetni kell a gyermekvédelmi jelzőrendszert. Ennek résztvevői kötelesek együttműködni, egymást kölcsönösen tájékoztatni, továbbá a gyermek veszélyeztetettsége esetén jelzéssel élni a gyermekjóléti szolgáltatást nyújtó szolgáltatónál, továbbá hatósági eljárást kezdeményezni, ha súlyosabb ok, bántalmazás, elhanyagolás, önvészélyeztető magatartás áll fenn.

Együttműködési, tájékoztatási és jelzési kötelezettség terheli az egészségügyi (pl. védőnői szolgálat, háziorvos, házi gyermekorvos) és a személyes gondoskodást nyújtó szolgáltatókat, a köznevelési

⁵³ A Pártfogó Felügyelői Szolgálat tevékenységéről szóló 8/2013. (VI. 29.) KIM rendelet (továbbiakban: 8/2013. (VI. 29.) KIM rendelet)

intézményeket és a szakképző intézményeket, a rendőrséget, az ügyészséget, a bíróságot, a pártfogó felügyeleti szolgálatot, az áldozatsegítést és kárenyhítést ellátó szervezeteket, a menekültekkel foglalkozó intézményeket, az egyházakat, az egyesületeket, az alapítványokat, a foglalkoztatás-felügyeleti hatóságot, a javítóintézeteket, a gyermekjogi képviselőt, a gyermekvédelmi és gyámügyi feladatkörében eljáró fővárosi és megyei kormányhivatalt, az állam fenntartói feladatainak ellátására a Kormány rendeletében kijelölt szervet, a települési önkormányzat jegyzőjét, a büntetés-végrehajtási intézetet és a büntetés-végrehajtási pártfogó felügyelőket. Jelzéssel élhet bármely állampolgár és a gyermekek érdekeit képviselő társadalmi szervezet.

A jelzési kötelezettség elmulasztása esetén a gyámhatóság értesíti a fegyelmi jogkör gyakorlóját és javaslatot tesz fegyelmi eljárás megindítására, egyeztető megbeszélést tart és kezdeményezi a gyermekjóléti szolgáltatást nyújtó szolgáltatónál esetmegbeszélés megtartását, a gyermek sérelmére elkövetett bűncselekmény esetében pedig büntetőeljárást kezdeményez.

A jelzőrendszeri tagok a gyermek veszélyeztetettségének megelőzése és megszüntetése érdekében a gyermekvédelmi jelzőrendszer működésének és működtetésének szakmai módszereit - amelyeket a miniszter az általa irányított minisztérium honlapján közzétesz - alkalmazva járnak el. A szociálpolitikai feladatok ellátására a Kormány rendeletében kijelölt szerv gondoskodik a jelzőrendszer hatékony működését és fejlesztését szolgáló képzések szervezéséről, módszertan kidolgozásáról, és 24 órás, ingyenesen hívható telefonos szolgáltatás működtetéséről. A fővárosi, megyei kormányhivatal szakmai támogatást nyújt a család- és gyermekjóléti központok járási jelzőrendszeri tanácsadóinak, továbbá évente egyszer összehívja őket és közösen értékeli a megye gyermekvédelmi jelzőrendszerének működését.⁵⁴

3. A gyermekvédelmi ellátások

A gyermekvédelmi, más néven gyermekjóléti ellátások lehetnek pénzübeli vagy természetbeni ellátások és személyes gondoskodást nyújtó ellátások.

⁵⁴ A jelzőrendszer eddigi ismertetése: Gyvt. 39. § (3a) bekezdése és 17. § (1)-(7) bekezdései; további szabályokat a személyes gondoskodást nyújtó gyermekjóléti, gyermekvédelmi intézmények, valamint személyek szakmai feladatairól és működésük feltételeiről szóló 15/1998. (IV. 30.) NM rendelet (továbbiakban: NM rendelet) tartalmaz.

A Gyvt. a gyermekvédelmi feladatok ellátása és irányítása körében a települési önkormányzatok feladatává teszi a helyi ellátó rendszerek kiépítését és működtetését elsősorban a gyermekjóléti alapellátásokra vonatkozóan, gyermekjóléti szolgálatok és központok kiépítésével. Az állam feladata a szakellátások fenntartása.⁵⁵

3.1 Pénzbeli és természetbeni ellátások

3.1.1 A Gyvt.-ben szabályozott pénzbeli és természetbeni alapellátások

A Gyvt.-ben szabályozott pénzbeli és természetbeni alapellátások:⁵⁶

1. rendszeres gyermekvédelmi kedvezmény,
2. a gyermekétkeztetés,
3. a gyermektartásdíj megelőlegezése,
4. az otthonteremtési támogatás.

A hátrányos szociális helyzetben lévő családot - annak érdekében, hogy a gyermek saját családi környezetében nevelkedjen fel - az állam vagy az önkormányzat a gyermek testi, érzelmi, értelmi, erkölcsi fejlődését biztosító pénzbeli vagy természetbeni támogatással segíti. A pénzbeli formákon belül vannak rászorultsági alapon és normatív módon nyújtott ellátások.

Az ellátások közül a Gyvt. keretjelleggel szabályozza a rendszeres gyermekvédelmi kedvezményt, a gyermektartásdíj állam általi megelőlegezését és az otthonteremtési támogatást, míg a végrehajtási szabályokat a Gyer.⁵⁷ tartalmazza.

3.1.2 A Gyvt.-n kívüli pénzbeli és természetbeni ellátások

Az ún. családtámogatási ellátásokat a családok támogatásáról szóló 1998. évi LXXXIV. törvény (továbbiakban: Cst.) szabályozza. Ide tartoznak: a családi pótlék (nevelési ellátás és iskoláztatási

⁵⁵ Gyvt. 94. § (1)-(2) bekezdései és 95. §-a

⁵⁶ Gyvt. 15. § (1) bekezdés

⁵⁷ A gyámhatóságokról, valamint a gyermekvédelmi és gyámügyi eljárásról szóló 149/1997. (IX. 10.) Korm. rendelet (továbbiakban: Gyer.)

támogatás), a gyermekgondozási támogatás (gyermekgondozást segítő ellátás és gyermeknevelési támogatás), valamint az anyasági támogatás.

3.2 *A személyes gondoskodás keretébe tartozó gyermekjóléti alapellátások*

3.2.1 *A személyes gondoskodást nyújtó alapellátások bemutatása*

Az alapellátások elsődleges célja, hogy a gyermek a családjában megfelelően fejlődhessen, a veszélyeztetettségét megelőzzék, a kialakult veszélyeztetettséget megszüntessék, és ezzel elkerüljék a gyermek családból történő kiemelését.⁵⁸ Az alapellátás a hátrányos és halmozottan hátrányos helyzet feltárását és leküzdését is elősegíti.⁵⁹

A helyi közügyek a lakosság közszolgáltatásokkal való ellátásához, a helyi önkormányzás és a lakossággal való együttműködés feltételeinek megteremtéséhez kapcsolódnak.⁶⁰ A helyi közügyek, valamint a helyben biztosítható közfeladatok körében ellátandó helyi önkormányzati feladatok közé tartoznak a gyermekjóléti szolgáltatások és ellátások.⁶¹

A gyermekjóléti alapellátások körén belül a személyes gondoskodást nyújtó ellátások megteremtése az önkormányzatok feladata, melyeket lehetőleg a jogosult lakó- vagy tartózkodási helyéhez legközelebb eső személynél vagy intézményben kell biztosítani.⁶²

A fenntartott szolgáltatót, intézményt, hálózatot a szolgáltatói nyilvántartásba be kell jegyezni, az erről való gondoskodás a gyermekjóléti és gyermekvédelmi szolgáltató tevékenységet végző fenntartójának kötelezettsége.⁶³

A fenntartó önkormányzat rendeletében szabályozza a személyes gondoskodás formáit, az ellátás igénybevételének módjára és megszűnésére vonatkozó körülményeket, a fizetendő díjak mértékét,

⁵⁸ Gyvt. 38. § (1) bekezdés

⁵⁹ Gyvt. 38. § (1a) bekezdés

⁶⁰ Magyarország helyi önkormányzatairól szóló 2011. évi CLXXXIX. törvény (továbbiakban: Möt.v.) 4. §

⁶¹ Möt.v. 13. § (1) bekezdés 8. pont

⁶² Gyvt. 38. § (2) bekezdés

⁶³ Gyvt. 98. § (1) bekezdés

az intézményvezető által biztosítható ellátásokat.⁶⁴ Személyes gondoskodásban önkéntes kérelem vagy a gyámhatóság elrendelése alapján lehet részesülni.⁶⁵

A Biztos Kezdet Gyerekház kivételével személyes gondoskodást nyújtó ellátásra irányuló jogviszony keletkezését:⁶⁶

- a helyi önkormányzat képviselő-testületének határozata,
- a gyámhatóság határozata,
- települési önkormányzati fenntartó esetén az átmeneti gondozást nyújtó intézmény vezetőjének intézkedése,
- a fenntartó önkormányzat rendeletében vagy az állami fenntartó által meghatározott körben az intézmény vezetőjének intézkedése, és
- az e kérelemről dönteni jogosult személy intézkedése alapozza meg.

A gyermekjóléti alapellátások igénybevétele előtt, továbbá az utógondozói ellátás igénybevételének megkezdésekor a kérelmezővel vagy törvényes képviselőjével megállapodást kell kötni az ellátás tartalmáról.⁶⁷ Kivételt képez ez alól a gyermekjóléti szolgáltatás, valamint a fenntartó döntése alapján az alternatív napközbeni ellátás.⁶⁸

A kérelmezőt a kérelem benyújtásakor tájékoztatni kell a személyes gondoskodás feltételeiről, az ellátás formájáról, tartalmi elemeiről, a kapcsolattartásról, a házi rendről, a panaszjogról, a térítési díjról.⁶⁹

A fenntartónak biztosítani kell az ellátásban részesülők érdekvédelmét érdekképviselői fórum megalakításával és szabályozásával (a gyermekek esélynövelő szolgáltatásaiban, a gyermekjóléti szolgáltatásban, valamint a mini bölcsőde, a munkahelyi bölcsőde, a családi bölcsőde, a napközbeni gyermekfelügyelet és az alternatív napközbeni ellátás formájában biztosított napközbeni ellátásban

⁶⁴ Gyvt. 29. § (1)-(2) bekezdései

⁶⁵ Gyvt. 31. § (1) bekezdés

⁶⁶ Gyvt. 32. § (1) bekezdés

⁶⁷ Gyvt. 32. § (5) bekezdés

⁶⁸ Gyvt. 32. § (5a) bekezdés

⁶⁹ Gyvt. 33. § (1)-(2) bekezdései

részesülők kivételével, akik panaszjoggal élhetnek).⁷⁰ Bentlakásos intézményben gyermekönkormányzat⁷¹ hozható létre vagy a gyermekjogi képviselőhöz fordulhatnak az ellátottak.

A személyes gondoskodást nyújtó ellátások - a gyermekek esélynevelő szolgáltatásai kivételével - az időtartam leteltével, továbbá a jogosultsági feltételek megszűnésével szűnnek meg.⁷²

A személyes gondoskodást nyújtó alapellátások a Gyvt. 38/A.-51. §-ai alapján:

1. gyermekek esélynevelő szolgáltatásai (Biztos Kezdet Gyerekház, Tanoda),
2. gyermekjóléti szolgáltatás,
3. a gyermekek napközbeni ellátása (bölcsődei ellátás, napközbeni gyermekfelügyelet, alternatív napközbeni ellátás) és
4. a gyermekek átmeneti gondozása (befogadó szülők, helyettes szülő, gyermekek átmeneti otthona, családok átmeneti otthona).

Mivel tanulmányom témájához, a hatósági intézkedésekhez a gyermekjóléti szolgáltatás ezer szállal kapcsolódik, az alábbiakban ezen alapellátást mutatom be.

3.2.2 *Gyermekjóléti szolgáltatás*

A gyermekjóléti szolgáltatás a gyermek érdekeit védő speciális, szociális jellegű szolgáltatás, amely a gyermek testi-lelki egészségének, családban való nevelkedésének elősegítését, veszélyeztetettségének megelőzését vagy annak megszüntetését, a családból kiemelt gyermek visszahelyezését szolgálja.

A gyermek veszélyeztetettségének megelőzése érdekében a szolgáltatás észlelő és jelző rendszert működtet, feltárja az okokat, megoldási javaslatokat tesz, szervezi a gyermekvédelemmel foglalkozó más személyekkel, intézményekkel való együttműködést és összehangolja tevékenységüket, emellett óvodai és iskolai szociális tevékenységet biztosít.⁷³

⁷⁰ Gyvt. 35. § (1) és (6) bekezdései

⁷¹ Gyvt. 37. §

⁷² Gyvt. 37/A. §

⁷³ Gyvt. 39. § (3) és (3a) bekezdései

Családgondozás keretében - a kialakult veszélyeztetettség megszüntetése érdekében - szociális munkát (a gyermek problémái rendezésének elősegítése, a családban jelentkező működési zavarok ellensúlyozása) és konfliktuskezelést (különösen válás, gyermekelhelyezés, kapcsolattartás esetében) végez, kezdeményezi az egyéb gyermekjóléti alapellátások önkéntes igénybevételét (és azt szükség esetén személyes közreműködéssel is segíti), a szociális alapszolgáltatások, az egészségügyi ellátások vagy a pedagógiai szakszolgálatok igénybevételét.⁷⁴

3.2.3 Család- és gyermekjóléti szolgálat

Gyermekjóléti szolgáltatás a családsegítéssel egy szolgáltató - a család- és gyermekjóléti szolgálat - keretében működtethető.⁷⁵ A család- és gyermekjóléti szolgálat ellátja a gyermekjóléti szolgáltatási feladatokat, valamint a családsegítés feladatait.⁷⁶

A települési önkormányzat a család- és gyermekjóléti szolgálatot önálló intézményként, szolgáltatóként vagy más intézmény önálló intézményegységeként működteti.⁷⁷

A család- és gyermekjóléti szolgálat szervezési, szolgáltatási és gondozási feladatokat végez. Ennek keretében:⁷⁸

- ❖ folyamatosan figyelemmel kíséri a gyermekek szociális helyzetét, veszélyeztetettségét,
- ❖ meghallgatja a gyermek panaszát, megteszi a szükséges intézkedést annak orvoslása érdekében,
- ❖ közreműködik eseti vagy rendszeres juttatás célzott és ellenőrzött elosztásában,
- ❖ szervezi a helyettes szülői hálózatot, illetve működtetheti azt, vagy önálló helyettes szülőket foglalkoztathat, nyilvántartást vezet a helyettes szülői férőhelyekről,
- ❖ segíti a nevelési-oktatási intézmények gyermekvédelmi feladatai ellátását,
- ❖ felkérés alapján környezettanulmányt készít,

⁷⁴ Gyvt. 39. § (4) bekezdés

⁷⁵ Gyvt. 40. § (1) bekezdés

⁷⁶ Gyvt. 39. § és 40. § (2) bekezdés, valamint a szociális igazgatásról és a szociális ellátásokról szóló 1993. évi III. törvény (továbbiakban: Szt.) 64. § (6) bekezdés

⁷⁷ Gyvt. 40. § (1a) bekezdés

⁷⁸ Gyvt. 40. § (2) bekezdés

- ❖ kezdeményezi új ellátások bevezetését a települési önkormányzatnál,
- ❖ biztosítja a gyermekjogi képviselő részére a szükséges helyiségeket,
- ❖ részt vesz a Kábítószerügyi Egyeztető Fórum munkájában.

3.2.4 Család- és gyermekjóléti központ

Család- és gyermekjóléti központ az a járászékhely településen működő család- és gyermekjóléti szolgálat, amely önálló intézményként vagy szervezeti és szakmai szempontból önálló intézményegységként működik.⁷⁹

A család- és gyermekjóléti központ a család- és gyermekjóléti szolgálat általános szolgáltatási feladatain túl:⁸⁰

- a gyermek igényeinek és szükségleteinek megfelelő önálló egyéni és csoportos speciális szolgáltatásokat, programokat nyújt, amelynek keretében
 - ✓ utcai és lakótelepi szociális munkát,
 - ✓ kapcsolattartási ügyeletet, ennek keretében közvetítői eljárást,
 - ✓ kórházi szociális munkát,
 - ✓ gyermekvédelmi jelzőrendszeri készenléti szolgálatot,
 - ✓ jogi tájékoztatást és pszichológiai tanácsadást,
 - ✓ családkonzultációt, -terápiát, családi döntéshozó konferenciát,
 - ✓ óvodai és iskolai szociális segítő tevékenységet biztosít;
- a hatósági intézkedésekhez kapcsolódó, a gyermekek védelmére irányuló tevékenységet lát el, melynek során
 - ✓ kezdeményezi a gyermek védelembe vételét, súlyosabb fokú veszélyeztetettség esetén a gyermek ideiglenes hatályú elhelyezését, nevelésbe vételét,
 - ✓ javaslatot készít a gyermek védelembe vételére, a családi pótlék természetbeni formában történő nyújtására, a gyermek tankötelezettsége teljesítésének előmozdítására, a gyermek családjából történő kiemelésére, a gondozási helyére vagy annak

⁷⁹ Gyvt. 40/A. § (1) bekezdés

⁸⁰ Gyvt. 40/A. § (2) bekezdés

megváltoztatására, továbbá a gyermek megelőző pártfogásának elrendelésére, fenntartására, megszüntetésére vagy mellőzésére,

- ✓ a bűnisméltés megelőzése érdekében együttműködik a pártfogó felügyelői szolgálattal és a megelőző pártfogó felügyelővel, ha a gyámhatóság elrendelte a gyermek megelőző pártfogását,
 - ✓ a családjából kiemelt gyermek visszahelyezése érdekében koordinálja és végzi a szociális segítő munkát - az otthont nyújtó ellátást, illetve a területi gyermekvédelmi szakszolgáltatást végző intézménnyel együttműködve -,
 - ✓ a gyermek családjába történő visszailleszkedéséhez utógondozást végez - a gyermekvédelmi gyámmal együttműködve -,
 - ✓ védelembe vett gyermek esetében elkészíti a gondozási-nevelési tervet, szociális segítőmunkát koordinál és végez, továbbá a gyámhatóság megkeresésére a családi pótlék természetbeni formában történő nyújtásához kapcsolódó pénzfelhasználási tervet készít;
- az ellátási területén működő gyermekjóléti szolgálatok számára szakmai támogatást nyújt;
 - elkészíti a szociális diagnózist az Szt. 64/A. §-a szerint.

3.3 *A személyes gondoskodást nyújtó gyermekvédelmi szakellátások*

A szakellátás a családban nem nevelhető, kiemelt gyermekek ellátását jelenti, amelyet lehetőleg családi környezethez hasonló körülmények között kell megvalósítani. Az ellátáson, a gondozáson és lakhatáson kívül biztosítja a családi kapcsolat fenntartását, az életkezdést segítő utógondozást, lehetővé teszi a családba történő visszahelyezést.

A szakellátás keretében kell biztosítani a gyermek otthont nyújtó ellátását, a fiatal felnőtt utógondozói ellátását, valamint a szakellátást más okból igénylő gyermek teljes körű ellátását.⁸¹

A személyes gondoskodás keretébe tartozó gyermekvédelmi szakellátások:⁸²

1. az otthont nyújtó ellátás,

⁸¹ Gyvt. 52. §

⁸² Gyvt. 15. § (3) bekezdés

2. az utógondozói ellátás,
3. a területi gyermekvédelmi szakszolgáltatás.

3.3.1 *Otthont nyújtó ellátás*

Az otthont nyújtó ellátás az ideiglenes hatállyal elhelyezett és a nevelésbe vett gyermek teljes körű ellátását biztosítja. Az intézményi elhelyezés helyett a nevelőszülői ellátás az elsődleges a családban való nevelkedés pozitív hatása miatt.⁸³

Az otthont nyújtó ellátás során biztosítani kell a gyermek teljes ellátását, a visszahelyezés érdekében a családgondozást vagy - ha ez nem lehetséges - az örökbefogadás előkészítését és a családjába történő visszailleszkedést, valamint az önálló életkezdést segítő utógondozást.⁸⁴

⁸⁵Az otthont nyújtó ellátás keretében különleges ellátást kell biztosítani a tartósan beteg, fogyatékos és a három év alatti gyermek számára. Speciális ellátásban kell részesíteni a súlyos pszichés vagy disszociális tüneteket mutató gyermekeket, a pszichoaktív szert használó gyermekeket, valamint a szexuális szolgáltatásra felajánlkozás tilalmát megszegő gyermekeket. A különleges és speciális ellátást együttesen kell biztosítani a különleges és speciális szükségletet együttesen mutató, kettős szükségletű gyermek számára. A különleges és speciális ellátások kiterjednek a gyermek korához, állapotához, szükségleteihez igazodó oktatásra, szakképzésre, foglalkoztatásra, valamint ápolására, szocializációjára és reszocializációjára, továbbá rehabilitációs és rehabilitációs kezelésére is.

Az otthont nyújtó ellátásban részesülő gyermek helyzetét folyamatosan figyelemmel kell kísérni, és a gyermekvédelmi szakértői bizottság véleménye alapján vagy a gyermekvédelmi gyám kérelmére azt felül kell vizsgálni.⁸⁶

⁸³ Gyvt. 53. § (6) bekezdés

⁸⁴ Gyvt. 53. § (1) bekezdés

⁸⁵ Gyvt. 53. § (2)-(3) bekezdései

⁸⁶ Gyvt. 53. § (2a) bekezdés

Otthont nyújtó ellátást biztosít a nevelőszülő a működtető közreműködésével, a gyermekotthon, a fogyatékosokat ápoló-gondozó bentlakásos intézmény, illetve fogyatékos személyek vagy pszichiátriai betegek lakóotthona, valamint az Szt. 75. §-a szerinti támogatott lakhatás.⁸⁷

3.3.2 *Utógondozói ellátás*

A nevelésbe vételből kikerülő fiatal felnőtt számára, akinek utógondozását a gyámhatóság elrendelte, az utógondozói ellátás keretében kell szükség szerinti ellátást: lakhatást és további ellátást biztosítani.⁸⁸

Az ellátást a nevelőszülő a működtető közreműködésével, a gyermekotthon, az utógondozó otthon - esetleg általuk vagy a területi gyermekvédelmi szakszolgálat által működtetett külső férőhely (különösen albérlet) - teremti meg, ahol az utógondozott életvitelszerűen tartózkodhat.⁸⁹

3.3.3 *Nevelőszülők*

⁹⁰Nevelőszülő az a huszonegyedik életévét betöltött személy lehet, aki nem áll cselekvőképességét érintő gondnokság és támogatott döntéshozatal hatálya alatt és büntetlen előéletű. A gondozásába helyezett gyermeknél legalább tizennyolc, legfeljebb ötven évvel idősebb kell legyen (melytől a gyermek érdekében el lehet térni), valamint megfelelő személyiséggel, egészségi állapottal, körülményekkel és képzettséggel kell rendelkeznie.

⁹¹A nevelőszülő saját kiskorú gyermekeit is hozzászámítva legfeljebb hat gyermeket és fiatal felnőttet gondozhat. Ha pedig saját kiskorú gyermekről háztartásában nem gondoskodik, akkor legfeljebb öt gyermek és fiatal felnőtt együttes ellátását biztosíthatja. Speciális vagy különleges szükségletű gyermek esetében ez a szám még kisebb. Indokolt esetben, különösen testvérek együttes elhelyezésénél a meghatározott létszámtól el lehet térni.

⁸⁷ Gyvt. 53. § (6) bekezdés

⁸⁸ Gyvt. 53/A. § (1) bekezdés

⁸⁹ Gyvt. 53/A. § (2) bekezdés

⁹⁰ Gyvt. 54. § (1)-(2) bekezdés

⁹¹ Gyvt. 54/A. §

A nevelőszülő tehát saját háztartásában nyújt teljes körű ellátást az ideiglenes hatállyal elhelyezett vagy a nevelésbe vett gyermekek számára. Az ellátás egyéni gondozási-nevelési terv segítségével történik.

A nevelőszülőnek biztosítani kell az általa nevelt gyermek kapcsolattartását családjával, ha a gyámhatóság ezt határozatában előírja.⁹² Elő kell segítenie a gyermek visszailleszkedését eredeti családjába - ha ez nem lehetséges vagy nem áll a gyermek érdekében -, akkor az örökbefogadását.⁹³

⁹⁴Fentiek mellett a nevelőszülő speciális és különleges ellátási igényű gyermekek gondozását is elláthatja a működtető hozzájárulásával. Speciális és különleges nevelőszülői státusz akkor szerezhető, ha a jogszabályban foglalt követelményeknek megfelelően a nevelőszülő biztosítani tudja a speciális és a különleges nevelési igényű gyermekek ellátását, nevelését. Elláthat helyettes szülői feladatokat is, valamint utógondozást nyújthat a saját háztartásában.

Tevékenységeért nevelési díjban részesül, amely emelt összegű a speciális vagy különleges ellátást igénylő gyermekek, fiatal felnőttek esetében.⁹⁵

3.3.4 *Gyermekotthon*

A gyermekotthonok otthont nyújtó ellátást biztosítanak az ideiglenes hatállyal elhelyezett vagy nevelésbe vett, nem nevelőszülőnél elhelyezett gyermek számára.⁹⁶ Ez folyamatos bentlakást jelent az egyéni elhelyezési terv és az egyéni gondozási-nevelési terv szerint.

Fiatal felnőtt számára utógondozást nyújt, szükség esetén külső férőhelyet is teremt.⁹⁷

A gyermekotthon legfeljebb három napra befogadja átmeneti gondozás keretében a lakóhelyéről önkényesen eltávozott, s így ellátás, felügyelet nélkül maradt gyermeket.⁹⁸

⁹² Gyvt. 55. § (3) bekezdés

⁹³ Gyvt. 55. § (1) bekezdés

⁹⁴ Gyvt. 55. § (4) és (7) bekezdései

⁹⁵ Gyvt. 56. § (1)-(2) bekezdései

⁹⁶ Gyvt. 57. § (1) bekezdés a) pont

⁹⁷ Gyvt. 57. § (1) bekezdés b)-c) pontjai

⁹⁸ Gyvt. 57. § (2) bekezdés

A gyermekotthonokban legalább tizenkét, legfeljebb negyvennyolc fő helyezhető el.⁹⁹

A lakásotthon olyan gyermekotthon, ahol családi körülmények között önálló lakásban vagy családi házban legfeljebb tizenkét gyermek vagy fiatal felnőtt él.¹⁰⁰

¹⁰¹A speciális gyermekotthon, speciális lakásotthon és a gyermekotthon speciális csoportja (továbbiakban együtt: speciális intézmények) a speciális, illetve kettős szükségletű gyermekek, míg az erre a célra létrehozott különleges gyermekotthon, különleges lakásotthon vagy gyermekotthon különleges csoportja a különleges, illetve kettős szükségletű gyermekek gondozását, ápolását, nevelését látja el. Létszámukat a törvény a normál ellátást igénylők létszámánál alacsonyabban határozza meg.

A speciális intézményekben a saját vagy mások életét, egészségét közvetlenül veszélyeztető magatartást tanúsító gyermeket - pszichés, egészségi állapota alapján - az intézmény vezetője azonnali, zárt körülmények közötti felügyelettel vagy biztonsági elkülönítéssel óvja meg:¹⁰²

- legfeljebb negyvennyolc óra időtartamra a speciális gyermekotthon kijelölt területén vagy helyiségében tartózkodással,
- legfeljebb huszonnégy óra időtartamra biztonsági elkülönítőben (kizárólag speciális gyermekotthonban).

A gyermek személyes szabadságának korlátozására abból a célból kerülhet sor, hogy képessé váljon részt venni a speciális gondozási helyen folyó terápiás munkában.¹⁰³ A korlátozás csak kivételesen rendelhető el, a cél eléréséhez szükséges időtartamra.¹⁰⁴

A személyes szabadság korlátozásának ideje alatt is gondoskodni kell az orvosi vizsgálatról és az egészségügyi ellátásról.¹⁰⁵

⁹⁹ Gyvt. 59. § (1) bekezdés

¹⁰⁰ Gyvt. 59. § (2) bekezdés

¹⁰¹ Gyvt. 58. § (1) és (6) bekezdései, 59. § (2a) bekezdés

¹⁰² Gyvt. 81/A. § (3)-(5) bekezdései

¹⁰³ Gyvt. 81/A. § (1) bekezdés

¹⁰⁴ Gyvt. 81/A. § (2) bekezdés

¹⁰⁵ Gyvt. 81/A. § (6) bekezdés

A személyes szabadság korlátozásának elrendeléséről a speciális intézmény vezetőjének haladéktalanul, de legkésőbb harminchat órán belül értesítenie kell a gyermekvédelmi gyámot, a gyermekjogi képviselőt, a megyei, fővárosi gyermekvédelmi szakértői bizottságot és a gyámhatóságot.¹⁰⁶

A személyes szabadság korlátozásával szemben a gyermek, a gyermekvédelmi gyám és a gyermekjogi képviselő a speciális intézmény fenntartójánál panasszal élhet.¹⁰⁷ A panaszt a fenntartónak annak beérkezését követő tizenöt napon belül kell kivizsgálnia és ha jogosnak tartja, haladéktalanul meg kell tennie a szükséges intézkedéseket a személyes szabadság további indokolatlan korlátozásának megelőzése érdekében.¹⁰⁸

Ha a gyermek személyes szabadságának korlátozása előreláthatólag negyvennyolc órát meghaladóan szükséges, az intézményvezető a gyámhatóságnál kezdeményezi a gyermek nevelési felügyeletének elrendelését.¹⁰⁹

Az utógondozói otthon a fiatal felnőtt számára nyújt utógondozói ellátást, aki előzetesen nyilatkozatban vállalta a befogadását, továbbá a gyámhatóság elrendelte az ellátását.¹¹⁰

Vannak minisztériumi fenntartású központi speciális gyermekotthonok, amelyekben csak az Országos Gyermekvédelmi Szakértői Bizottság javaslata alapján helyezhető el gyermek.¹¹¹

3.3.5 A területi gyermekvédelmi szakszolgáltatás

A területi gyermekvédelmi szakszolgáltatás (továbbiakban: TEGYESZ) személyes gondoskodást nyújtó gyermekvédelmi szakellátás területén végzett feladatai:¹¹²

- gondozási hely meghatározása,
- ideiglenes elhelyezési feladatot ellátók kijelölése és működtetése,

¹⁰⁶ Gyvt. 81/A. § (7) bekezdés

¹⁰⁷ Gyvt. 81/A. § (8) bekezdés

¹⁰⁸ Gyvt. 81/A. § (9) bekezdés

¹⁰⁹ Gyvt. 81/B. § (1) bekezdés

¹¹⁰ Gyvt. 59. § (4) bekezdés

¹¹¹ Filó im. 281. o.

¹¹² NM rendelet 136. §

- örökbefogadás szakmai előkészítése,
- az ideiglenes hatállyal elhelyezett és a nevelésbe vett gyermek gyámságával, gondnokságával kapcsolatos feladatok,
- szaktanácsadás,
- nyilvántartások vezetése,
- megyei bizottság működtetése,
- támogatott közvetítői eljárás feladatai,
- kríziskezelő szolgáltatással kapcsolatos feladatok.

A gondozási hely ideiglenes vagy otthont nyújtó ellátást biztosít, amelyre a TEGYESZ tesz javaslatot az ideiglenes hatályú elhelyezési vagy a nevelésbe vételi eljárás során, illetve azt követően.¹¹³ A gondozási hely meghatározása érdekében a gyámhivatal megkeresésére a TEGYESZ által működtetett megyei bizottság szakmai véleményt készít, melynek elkészítése során vizsgálja a gyermek egészségét és személyiségét.¹¹⁴ A szakmai vélemény alapján a TEGYESZ elhelyezési javaslatot és egyéni elhelyezési tervet készít.¹¹⁵ Nevelőszülői hálózatot és gyermekotthont működtethet.¹¹⁶

A TEGYESZ segíti - a gyermekvédelmi gyámság alatt álló gyermek gyámjával (gyermekvédelmi gyámjával), gondozási helyével együttműködve - a gyermek gondozójának egyéni program szerinti gondozási, nevelési tevékenységét, biztosítja az ideiglenes hatállyal elhelyezett, a nevelésbe vett gyermek törvényes képviselőjének ellátását.¹¹⁷ A gyermekvédelmi gyám jelzésére figyelemmel kíséri a szülő, a gondozó és az intézetben elhelyezett gyermek kapcsolattartását.¹¹⁸

3.3.6 A Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság

A Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság elsősorban a korábban önkormányzati fenntartású szociális és gyermekvédelmi intézmények, illetve a szociális és gyermekvédelmi tevékenységet végző

¹¹³ NM rendelet 136/A. § (1) bekezdés

¹¹⁴ NM rendelet 137. § (1)-(2) bekezdései

¹¹⁵ NM rendelet 137. § (1) bekezdés és 139. § (1) bekezdés

¹¹⁶ Gyvt. 95. §

¹¹⁷ Gyvt. 63. §

¹¹⁸ NM rendelet 150. § a) pont

alapítványok, közalapítványok, gazdasági társaságok, szakellátási intézmények átvételét és állami fenntartását végzi.¹¹⁹

¹²⁰Saját hatáskörben közvetlenül a Főigazgatóság Központi Szerve tartja fenn a 316/2012. (XI. 13.) Korm. rend. mellékletében felsorolt javítóintézeteket, speciális gyermekotthonokat. A megyékben és a fővárosban kirendeltségek végzik a fenntartói munkát.

A Főigazgatóság működteti az Országos Gyermekvédelmi Szakértői Bizottságot.¹²¹

4. A gyermekvédelmi gondoskodás

A gyermekvédelmi gondoskodás körébe a hatósági intézkedésen alapuló ellátások és védelemfajták tartoznak, e hatósági intézkedések:¹²²

1. hátrányos és halmozottan hátrányos helyzet fennállásának megállapítása,
2. védelembe vétel,
3. családbafogadás,
4. ideiglenes hatályú elhelyezés,
5. nevelésbe vétel,
6. nevelési felügyelet elrendelése,
7. utógondozás elrendelése,
8. utógondozói ellátás elrendelése,
9. megelőző pártfogás elrendelése.

Ha az alapellátás eredménytelen volt, vagyis ha a gyermek testi, értelmi, érzelmi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges ellátás a szülő beleegyezésével nem biztosítható és ez a helyzet a gyermek fejlődését veszélyezteti, a gyámhatóság a veszélyeztetettség mértékétől függően a fentebb felsorolt intézkedések valamelyikét megteszi.¹²³

¹¹⁹ A Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóságról szóló 316/2012. (XI. 13.) Korm. rendelet (továbbiakban: 316/2012. (XI. 13.) Korm. rend.) 4. § (1) bekezdése

¹²⁰ 316/2012. (XI. 13.) Korm. rend. 4. § (2) bekezdés

¹²¹ 316/2012. (XI. 13.) Korm. rend. 5. § (3) bekezdés

¹²² Gyvt. 15. § (4) bekezdés

¹²³ Gyvt. 67. § (1) bekezdés

A hatósági intézkedések megválasztásánál tehát a fokozatosság elve érvényesül: igazodni kell a veszélyeztetettség mértékéhez, míg az Egyezmény szelleme alapján törekedni kell a gyermek érdekét leginkább szolgáló intézkedés alkalmazására.

4.1 *Hátrányos és halmozottan hátrányos helyzet fennállásának megállapítása*

A hátrányos, továbbá a halmozottan hátrányos helyzet fennállását a gyámhatóság kérelemre, a rendszeres gyermekvédelmi kedvezményre való jogosultság megállapításával egyidejűleg vagy azt követően, a jogosultság időtartamára, vagy hivatalból, a tanulói vagy hallgatói jogviszonyban álló fiatal felnőtt utógondozói ellátásának igénybevételét elrendelő határozatban állapítja meg.¹²⁴

Hátrányos helyzetű az a rendszeres gyermekvédelmi kedvezményre jogosult gyermek és nagykorúvá vált gyermek:¹²⁵

- a) akinek szülője vagy családbafogadó gyámja alacsony iskolai végzettségű (legfeljebb alapfokú iskolai végzettség) vagy
- b) akinek szülője vagy családbafogadó gyámja alacsony foglalkoztatottságú, (a rendszeres gyermekvédelmi kedvezmény igénylésekor az Szt. 33. §-a szerinti aktív korúak ellátására jogosult vagy a rendszeres gyermekvédelmi kedvezmény igénylésének időpontját megelőző 16 hónapon belül legalább 12 hónapig álláskeresőként volt nyilvántartva) vagy
- c) a gyermek lakókörnyezete, illetve lakáskörülményei elégtelenek.

Halmozottan hátrányos helyzetű:¹²⁶

- a) az a rendszeres gyermekvédelmi kedvezményre jogosult gyermek és nagykorúvá vált gyermek, akinél a hátrányos helyzet megállapítását megalapozó, fentiek szerinti körülmények közül legalább kettő fennáll,
- b) a nevelésbe vett gyermek,
- c) az utógondozói ellátásban részesülő és tanulói vagy hallgatói jogviszonyban álló fiatal felnőtt.

¹²⁴ Gyvt. 67/A. § (3)-(6) bekezdései

¹²⁵ Gyvt. 67/A. § (1) bekezdés

¹²⁶ Gyvt. 67/A. § (2) bekezdés

4.2 Védelembe vétel

A védelembe vétel olyan jogintézmény, amelyben a hatósági felelősségvállalást jelentő hatósági intézkedéshez családgondozás társul.¹²⁷

A gyámhatóság a gyermeket akkor veszi védelembe, ha a szülő vagy más törvényes képviselő a gyermek veszélyeztetettségét az alapellátások önkéntes igénybevételével megszüntetni nem tudja, vagy nem akarja, de alaposan feltételezhető, hogy segítséggel a gyermek fejlődése a családi környezetben mégis biztosítható.¹²⁸ A védelembe vétel a szülői felügyeleti jogot nem érinti.¹²⁹

A védelembe vétel esetén tehát a veszélyeztetettség okának megszüntetése érdekében intézkedés megtételére van szükség azért, hogy a gyermek családból való kiemelése elkerülhető legyen. Az intézkedés többnyire a szülő és a gyermek gyámhatóság által történő kötelezését, figyelmeztetését jelenti.

A védelembe vételről rendelkező határozatban a gyámhatóság kötelezettségeket ír elő. Kötelezi a szülőt, hogy:¹³⁰

- ❖ folyamatosan vegye igénybe a gyermekek napközbeni ellátását, a gyermekek átmeneti gondozását, az iskolaotthonos nevelést-oktatást, a kollégiumi ellátást,
- ❖ gyermekével keressen fel családvédelemmel foglalkozó személyt vagy szervezetet,
- ❖ gyermeke vegye igénybe az egészségügyi szolgáltatásokat.

A gyámhatóság:¹³¹

- kezdeményezi a háziorvosnál - súlyos veszélyeztetettség esetén bármely orvosnál - a betegsége vagy szenvedélybetegsége következtében állandóan vagy időszakosan kóros elmeállapotú szülő, illetve a gyermekkel együtt élő más hozzátartozó orvosi vizsgálatát,
- az illetékes szervek bevonásával intézkedik a gyermek egészségét veszélyeztető körülmények megszüntetéséről,

¹²⁷ Filó im. 295. o.

¹²⁸ Gyvt. 68. § (1) bekezdés

¹²⁹ Gyvt. 68. § (6) bekezdés

¹³⁰ Gyvt. 68. § (3) bekezdés a)-c) pontjai

¹³¹ Gyvt. 68. § (3) bekezdés d)-j) pontjai

- magatartási szabályokat állapít meg a gyermek számára a kifogásolt magatartás megszüntetése érdekében,
- figyelmezteti a szülőt helytelen életvezetésének, magatartásának következményeire és felszólítja annak megváltoztatására,
- kötelezheti a szülőt és a gyermeket, valamint felkérheti a konfliktusban érintett más személyt arra, hogy a nevelési-oktatási intézményben előforduló erőszak miatt kialakult helyzet vagy más súlyos konfliktushelyzet kezelése érdekében jelenjen meg iskolapszichológusi vizsgálaton vagy vegye igénybe a konfliktuskezelést segítő szolgáltatást,
- kötelezi a kapcsolattartásra jogosult szülőt, hogy keressen fel valamely családvédelemmel foglalkozó személyt vagy szervezetet,
- figyelmezteti a kapcsolattartásra jogosult szülőt helytelen életvezetésének, magatartásának következményére, felszólítja annak megváltoztatására, valamint tájékoztatja a kapcsolattartás korlátozásának, szüneteltetésének és megvonásának jogszabályi feltételeiről.

A határozatban foglalt kötelezések, figyelmeztetések véleményem szerint akkor lesznek hatásosak, ha a család problémájához igazodnak és konkrétak.

A jogesetként bemutatott esetben a gyámhatóság (az akkor hatályos szabályozásnak megfelelően a jegyző) védelembe vette TF-t és TL-t, határozatában helyesen megállapította, hogy a védelembe vétel a szülők szülői felügyeleti jogát nem érinti.

A jegyző a szülők részére az alábbi magatartási szabályokat állapította meg:

- *az apa szüntesse meg italozó életmódját,*
- *a szülők tisztázzák problémáikat, jövőjükre nézve egyezzenek meg,*
- *a családi konfliktusokat békés módon rendezzék el,*
- *lakhatási körülményeiket mihamarabb oldják meg, végezzenek higiéniai fertőtlenítő meszelést a lakásban,*
- *az anya a lakást és környezetüket tartsa tisztán, takarítsa rendszeresen,*
- *az egészségügyi szolgáltatásokat (házi orvos, védőnő, pszichológus) vegyék igénybe: keressenek fel gyermekpszichológust, s ha szükséges, rendszeresen hordják kezelésre a gyermekeket,*

- a szülők rendszeresen tájékozódjanak TF iskolai magatartásáról, tanulmányi eredményéről,
- biztosítsák TF tankötelezettségének teljesítését (igazolatlan hiányzások kerülése), ellenőrizzék iskolába történő vitelét, iskolai felszerelésének meglétét,
- gondoskodjanak arról, hogy TL ebéd után is az óvodában maradjon.

A határozat kimondta, hogy amennyiben a fenti magatartási szabályokat nem tartják be a szülők, illetve nem nyújtanak segítséget a gyermekeknek az előírt szabályok betartásához, és a családgondozóval nem működnek együtt, a gyámhatóság a gyermekek érdekében a gyermekvédelmi gondoskodás egyéb formáját alkalmazza, szükség esetén gondoskodik a gyermekek családból való kiemelése iránt.

Álláspontom szerint a jegyző a család problémájához igazodóan szólította fel a szülőket helytelen életvezetésük és magatartásuk megváltoztatására. Ugyanakkor az előírt szabályok az alábbi esetekben nem elég konkrétak, s így a szülők számára nehezen értelmezhetők, valamint számonkérésük is nehézségbe ütközhet:

- ✓ Célszerű lett volna rögzíteni, hogy milyen problémák szorulnak tisztázásra (pl. a család jövőbeli lakásául szolgáló ingatlan kiválasztása, az apa gyakori italozása indokának feltárása, az anya vélelmezett prostitúciója mögött meghúzódó okok megbeszélése) és milyen kérdésekben kell a szülőknek a jövőre nézve megegyezniük (pl. maradnak a jelenlegi lakásban és felújítják azt vagy elköltöznek, az apa italozása gyakoriságának és mennyiségének csökkentése, erkölcsös életmód folytatása az anya részéről, a hiányzó jövedelem pótlása a szülők munkavállalása által).
- ✓ A lakhatási körülményeik mihamarabb való megoldása mellett részletezni kellett volna, hogy milyen körülmények szolgálnak megoldásra (pl. fürdőszoba kialakítása, saját ágyszoba biztosítása TF és TL részére).
- ✓ TF iskolai magatartásáról, tanulmányi eredményéről való tájékozódás keretében elő lehetett volna írni, hogy a szülők vegyenek részt a szülői értekezleteken, és az osztályfőnök jelzése alapján a fogadóórákon.
- ✓ További követelményként célszerű lett volna előírni, hogy a szülők bővítsék a gyermekek játékaik és könyveik számát.

A jegyző helyesen figyelmeztette a szülőket helytelen életvezetésük, magatartásuk következményeire. Ugyanakkor a gyermekek számára nem határozott meg magatartási szabályokat (pl. TF részére elő lehetett volna írni a rendszeres iskolába járást, az iskolatáska órarend szerinti elpakolását másnapra, a házi feladat elkészítését, TL részére az óvodában történő alvást és uzsonnázást), de a szülőket figyelmeztette arra az esetre, ha nem nyújtanak segítséget a gyermekeknek az előírt szabályok betartásához.

A védelembe vétellel egyidejűleg a gyermek gondozásának folyamatos segítése és ellátásának megszervezése, a szülői nevelés támogatása érdekében a gyámhatóság felhívja a gyermekjóléti központot a védelembe vételhez kapcsolódó gyermekjóléti szolgáltatási feladatok esetmenedzselésének ellátására.¹³² A gyermekjóléti központ munkatársának feladata, hogy a védelembe vételt elrendelő határozat jogerőre emelkedésétől számított tizenöt napon belül egyéni gondozási-nevelési tervet készítsen, valamint a gyermek gondozását folyamatosan segítse, közreműködjön ellátásának megszervezésében, támogassa a szülői nevelést.¹³³

A jogesetben a jegyző (az akkor hatályos jogszabályoknak megfelelően) családgondozót rendelt ki, akinek feladataként a gyermekek gondozásának folyamatos segítségét, a szülői nevelés támogatását jelölte meg, valamint, hogy rendezze a gyermekekkel és családjukkal a felmerülő problémákat, és segítse a család működési zavarainak megoldását. Felhívta a családgondozót, hogy a határozat jogerőre emelkedésétől számított 15 napon belül készítse el a gyermekek gondozási-nevelési tervét, és azt küldje meg a gyámhatóságnak.

A család- és gyermekjóléti központ a javaslatára indult védelembe vétel iránti eljárás során¹³⁴

- nyilatkozik az alapellátás eredménytelenségének okáról, a gyermek és a szülő együttműködési készségéről,
- megküldi a gyermekjóléti alapellátás során felvett, illetve az informatikai rendszerben elkészített adatlapot, környezettanulmányt és gondozási tervet,
- véleményt nyilvánít a gyermek veszélyeztetettségének okáról és

¹³² Gyvt. 68. § (3) bekezdés

¹³³ Gyvt. 68. § (4) bekezdés

¹³⁴ Gyer. 84. § (2) bekezdés

- javaslatot tesz a veszélyeztettség okának megszüntetése érdekében teendő intézkedésekre.

A védelembé vétel elrendelésekor hatályos jogszabályok által kijelölt szerv, a családsegítő és gyermekjóléti szolgálat TF és TL védelembé vételére irányuló írásos javaslatában tájékoztatást adott az alapellátásba vétel időpontjáról, okáról, az előírt szabályokról, az alapellátás eredménytelenségéről. Kitért TF igazolatlan iskolai hiányzásaira, arra, hogy a házi gyermekorvos TF-et pszichológushoz utalta, ahová a szülők nem vitték el. A házi gyermekorvos javaslatára került TF a városi iskolából a falusi iskolába. A javaslatban szerepel, hogy az apa alkoholizáló életmódja, az anya vélelmezett prostitúciója, a szülők közötti konfliktusok, az elégtelen lakókörnyezet miatt a gyermekek testi, értelmi, érzelmi és erkölcsi veszélyeztetettsége fennáll. Utalt az esetkonferenciára, ahol a résztvevők a védelembé vételt javasolták. Javaslatot tett a családgondozó személyére és az előírandó magatartási szabályokra. Javaslatához csatolta a szükséges adatlapokat, az óvodai, iskolai GYIV felelősök jelzését, az óvónő és az osztályfőnök jellemzését a gyermekekről, a védőnői szolgálat véleményét, a környezettanulmányt. A környezettanulmányt a családgondozó a védelembé vételi javaslat megtételét megelőzően készítette el a családnál. A családsegítő és gyermekjóléti szolgálat véleményem szerint a jogszabályi előírásoknak megfelelően készítette el javaslatát és csatolta a szükséges mellékleteket.

¹³⁵A gyámhivatal a védelembé vétel iránti eljárás során tárgyalást tart. A tárgyaláson meg kell hallgatni a Gyvt. 128. §-ában meghatározott személyeken túl azt az esetmenedzsert, aki a gyermek védelembé vételére javaslatot tett, ideértve az átmeneti gondozást nyújtó intézmény családgondozóját is, és a megelőző pártfogó felügyelőként kijelölhető személyt, ha a pártfogó felügyelői szolgálat kockázatértékelése a gyermek bűnmegelőzési szempontú veszélyeztettségének magas fokát állapította meg. Az eljárás során a gyermeket és a szülőt (családbafogadó gyámját) nyilatkoztatni kell arról, hogy vállalják-e a család- és gyermekjóléti szolgálattal, illetve a család- és gyermekjóléti központtal az alapellátás keretében való együttműködést. A nyilatkozattétel előtt figyelmeztetni kell őket az együttműködés hiányában alkalmazható jogkövetkezményekre.

A gyámhatóság a gyermeket az őt érintő kérdésekben közvetlenül vagy más módon, különösen a család- és gyermekjóléti szolgálat, a nevelési tanácsadó, szakértő, rehabilitációs bizottságot, pszichiátriai szakellátó intézmény vagy családvédelemmel foglalkozó szerv útján hallgatja meg.¹³⁶ A gyámhatóság a gyermeket törvényes képviselője, illetve egyéb érdekelt jelenléte nélkül is meghallgathatja, ha az a gyermek érdekében áll.¹³⁷

TF és TL védelembe vétele során a jegyző tárgyalást tartott, melyen a szülők és a többi résztvevő is egyetértett a védelembe vétellel. A tárgyaláson a szülők, a családgondozó, az iskola és az óvoda gyermek- és ifjúságvédelmi felelősei, a védőnő, az óvónő, az osztályfőnök, a jegyző és a jegyzőkönnyvezető - gyámügyi ügyintéző vett részt. A jegyző tárgyaláson kívül, a szülők távollétében meghallgatta a gyermekeket is.

A tárgyaláson a jegyző ismertette a családgondozó védelembe vételi javaslatát, tájékoztatta a jelenlévőket a védelembe vétel elrendelésének feltételeiről és joghatásairól, mindenki elmondta a véleményét. A családgondozó javaslatára a szülők beleegyezésével a szülőkkel külön-külön is beszélgettek. Egyeztetést folytattak az előirandó magatartási szabályokról, és a jegyző tájékoztatta a szülőket, hogy védelembe vétel esetén, amennyiben az eredménytelen, a gyermekek ideiglenes elhelyezésére kerül sor.

Az eljárás során a gyermekeket és a szülőket is nyilatkoztatták arról, hogy vállalják-e a családsegítő és gyermekjóléti szolgálattal (a védelembe vétel elrendelésekor család- és gyermekjóléti központ még nem létezett) az alapellátás keretében való együttműködést. A nyilatkozattétel előtt figyelmeztették őket az együttműködés hiányában alkalmazható jogkövetkezményekre.

„A gyámhatóság - a gyermekjóléti szolgálat javaslatának figyelembevételével - védelembe veheti továbbá

a) a szabálysértési hatóság értesítése alapján a szabálysértési tényállást megvalósító gyermeket és a szabálysértést elkövetett fiatalkorút,

¹³⁶ Gyer. 11. § (2) bekezdés

¹³⁷ Gyer. 11. § (6) bekezdés

- b) a nyomozó hatóság nyomozást megtagadó határozata alapján a tizennegyedik életévét be nem töltött gyermeket,
- c) a rendőrség, az ügyészség, illetve a bíróság jelzése alapján a bűncselekmény elkövetésével gyanúsított, vádolt fiatakorút.”¹³⁸

Ezekben a speciális esetekben a védelembe vételi eljárás szabálysértési eljárás, büntetőeljárás kapcsán indul, a szabálysértési hatóság, a rendőrség, az ügyészség vagy a bíróság jelzése alapján.

A gyámhatóság az alábbiakban részletezett speciális esetben, az oktatási intézmény értesítésére elrendeli a 16. életévét be nem töltött, védelembe vétel hatálya alatt nem álló gyermek védelembe vételét.¹³⁹

A gyermek védelembe vételére az adott évben igazolatlanul mulasztott huszadik óvodai nevelési nap, vagy az adott tanítási évben igazolatlanul mulasztott ötvenedik kötelező tanórai foglalkozás után kerül sor.¹⁴⁰

A gyámhatóság - a Gyvt. 68/A. § szerinti eset kivételével -

- a) ha a gyermek veszélyeztetettsége elsősorban elhanyagolása miatt áll fenn, és
- b) a szülő vagy más törvényes képviselő a gyermek veszélyeztetettségét az alapellátások önkéntes igénybevételével megszüntetni nem tudja vagy nem akarja, valamint
- c) alappal feltételezhető, hogy a családi pótlék célzott felhasználásával a gyermek fejlődése a családi környezetben biztosítható,

a védelembe vétellel egyidejűleg vagy a gyermek védelembe vételének fennállása során - a családi pótlék gyermek után járó összegének 100%-a erejéig - a családi pótlék természetbeni formában történő nyújtásáról dönthet.¹⁴¹

¹³⁸ Gyvt. 68. § (2) bekezdés

¹³⁹ Gyvt. 68/A. § (1) bekezdés

¹⁴⁰ Cst. 15. § (1) bekezdés b) pont

¹⁴¹ Gyvt. 68/B. § (1) bekezdés

Ha jelzés érkezik, a védelemben vétel iránti eljárást a gyámhivatalnak kötelessége lefolytatni.¹⁴² A védelemben vételt elrendelő határozattal szemben fellebbezésnek nincs helye, az ügyfél a véglegessé vált döntés ellen 30 napon belül közigazgatási pert indíthat.¹⁴³

A jogesetben a jelzés a családsegítő és gyermekjóléti szolgálattól érkezett. A jegyző a határozat meghozatalának időpontjában hatályos jogszabályok szerint a kézbesítéstől számított 15 napon belül fellebbezést biztosított a védelemben vételt elrendelő határozattal szemben a másodfokú szervhez, a regionális közigazgatási hivatal szociális és gyámhivatalához.

¹⁴⁴A védelemben vétel indokoltságát a gyámhatóság - kérelemre bármikor, hivatalból legalább évente - felülvizsgálja. Ha azt tapasztalja, hogy a védelemben vétellel a gyermek veszélyeztetettségét megszüntetni nem lehet, és alaposan feltételezhető, hogy segítséggel sem biztosítható a gyermek családi környezetben történő megfelelő gondozása, nevelése vagy a védelemben vétel már két éve fennáll és azzal a gyermek veszélyeztetettségét nem sikerült megszüntetni, haladéktalanul megteszi a szükséges intézkedést.

TF és TL védelemben vételét elrendelő határozat tartalmazza, hogy a gyámhatóság a védelemben vételt hivatalból, a határozat jogerőre emelkedésétől számítva évente, vagy a családgondozó ez irányú kérelmére bármikor felülvizsgálja, valamint, hogy a felülvizsgálatot a szülő és a gyermek is kezdeményezheti. A felülvizsgálat időpontját év és hónap szerint határozta meg, a védelemben vételt elrendelő határozat keltétől számított 1 évben. Véleményem szerint a védelemben vétel felülvizsgálatáról helyesen rendelkezett a jegyző.

A védelemben vétel felülvizsgálata iránti eljárás¹⁴⁵

a) hivatalból indul

aa) az elrendelő határozatban foglalt időpontban vagy

ab) ha a gyámhivatalnak hivatalos tudomása van a felülvizsgálat szükségességéről, továbbá

ac) a család- és gyermekjóléti központ kezdeményezésére, valamint

¹⁴² Gyer. 84. § (1) bekezdés

¹⁴³ Az általános közigazgatási rendtartásról szóló 2016. évi CL. törvény (továbbiakban: Ákr.) 114. és 116. §-ai

¹⁴⁴ Gyvt. 68. § (5) bekezdés

¹⁴⁵ Gyer. 90. § (1) bekezdés

ad) ha a védelembé vétel fennállása alatt elrendelték a fiatalokú pártfogó felügyeletét és a pártfogó felügyelő kezdeményezi a felülvizsgálatot;

b) a korlátozottan cselekvőképes gyermek, a szülő vagy más törvényes képviselő kérelmére indul.

A felülvizsgálat iránti eljárás során a védelembé vétel elrendelésére vonatkozó szabályok szerint kell eljárni, azzal, hogy a tárgyaláson - ha a felülvizsgálatot a pártfogó felügyelő kezdeményezte - a pártfogó felügyelő, valamint megelőző pártfogás alatt álló gyermek esetén a megelőző pártfogó felügyelő is meghallgatható.¹⁴⁶

A felülvizsgálat eredményéről szóló határozatban a Gyer. 14. §-ában foglaltakon kívül rendelkezni kell:¹⁴⁷

- a) a védelembé vétel fenntartásáról vagy megszüntetéséről,
- b) a következő felülvizsgálat határidejéről,
- c) az új egyéni gondozási-nevelési terv elkészítésére vonatkozó felhívásról a határidő megjelölésével,
- d) szükség esetén a pártfogó felügyelő és a család- és gyermekjóléti központ esetmenedzsere felhívásáról, hogy a fiatalokú ügyeiben egymást tájékoztassák, működjenek együtt,
- e) az elrendelt újabb, a veszélyeztetettség okának megszüntetése érdekében tett intézkedésről.

A védelembé vételt a gyámhatóság megszünteti, ha¹⁴⁸

- a) a gyermek családban történő nevelkedése védelembé vétel nélkül is biztosítható,
- b) a gyermek ideiglenes hatályú elhelyezését vagy nevelésbe vételét rendelték el,
- c) a fiatalokú szabadságvesztését vagy javítóintézeteti nevelését tölti.

¹⁴⁶ Gyer. 90. § (4) bekezdés

¹⁴⁷ Gyer. 90. § (5) bekezdés

¹⁴⁸ Gyvt. 69. § (1) bekezdés

A védelemben vétel a gyermek nagykorúvá válásával szűnik meg, illetve a bűncselekmény elkövetésével gyanúsított, vádolt fiatal korú védelemben vétele indokolt esetben a fiatal korú kérelmére a büntető eljárás befejezéséig, de legfeljebb huszadik évének betöltéséig tart.¹⁴⁹

4.3 *Megelőző pártfogás elrendelése*

A megelőző pártfogás viszonylag új jogintézmény, 2015. január 1. napjától vezették be. Elrendelésére a gyermek bűnmegelőzési szempontú veszélyeztetettsége okán kerülhet sor, jellemzője, hogy a védelemben vétellel együtt járó családgondozást kiegészíti a pártfogó felügyelői szolgálat tevékenysége.

A megelőző pártfogás elrendelésére kizárólag védelemben vételi eljárás mellett kerülhet sor.¹⁵⁰ A gyámhatóság a megelőző pártfogás elrendelése iránti eljárást a védelemben vétel alatt nem álló gyermek esetén a védelemben vételi eljárás, míg a védelemben vett gyermek esetén a védelemben vétel soron kívüli, hivatalból indított felülvizsgálata keretében folytatja le.¹⁵¹

A gyámhatóság a bűncselekmény vagy az elzárással is sújtható szabálysértés elkövetése miatt indult védelemben vétel iránti eljárásban, vagy a már fennálló védelemben vétel mellett az ügyészségnek, a nyomozó hatóságnak a bűncselekmény vagy a szabálysértési hatóságnak a szabálysértés elkövetéséről szóló tájékoztatóját, jelzését követően megkeresi a pártfogó felügyelői szolgálatot környezettanulmány és a gyermek veszélyeztettségének bűnmegelőzési szempontú kockázatértékelése (a továbbiakban: kockázatértékelés) beszerzése céljából.¹⁵²

A fenti jelzés alapján a megelőző pártfogás elrendelése iránti eljárást le kell folytatni, a hatósági intézkedés alkalmazása azonban függ a környezettanulmány és a kockázatértékelés eredményétől. A pártfogó felügyelői szolgálat és a család- és gyermekjóléti központ a környezettanulmány és a kockázatértékelés elkészítésében, beszerzésében együttműködik.¹⁵³

¹⁴⁹ Gyvt. 69. § (2)-(3) bekezdés

¹⁵⁰ Gyvt. 68/D. § (4) bekezdés

¹⁵¹ Gyer. 91/K. § (4) bekezdés

¹⁵² Gyvt. 68/D. § (1) bekezdés

¹⁵³ Gyvt. 68/D. § (3) bekezdés

A gyermek megelőző pártfogásának elrendelése kötelező, ha a környezettanulmány és kockázatértékelés során a gyermek bűnmegelőzési szempontú veszélyeztetettségének magas foka állapítható meg, vagy közepes foka állapítható meg ugyan és az alapellátás önkéntes igénybevételével a veszélyeztetettség valószínűsíthetően nem szüntethető meg. A gyámhatóság kötelezi a gyermeket és a szülőt vagy más törvényes képviselőt a megelőző pártfogó felügyelővel való együttműködésre, valamint személyes találkozásra a pártfogó felügyelő által meghatározott időközönként, és a megállapított magatartási szabályok betartására.¹⁵⁴

Ha a gyermek bűnmegelőzési szempontú veszélyeztetettségének foka közepes, és a szülő vagy más törvényes képviselő kérelme, a család- és gyermekjóléti központ javaslata, valamint az eset összes körülményének figyelembevételével valószínűsíthető a családgondozás eredményessége, a gyámhatóság a védelembe vétel iránti eljárás megszüntetéséről és a megelőző pártfogás elrendelésének mellőzéséről dönt.¹⁵⁵ A gyámhatóság ezzel egyidejűleg felhívja a család- és gyermekjóléti központot az alapellátás keretében történő segítségnyújtásra.¹⁵⁶

¹⁵⁷A megelőző pártfogás mellőzése esetén a gyámhatóság fél év múlva hivatalból felülvizsgálja döntését. Ha a felülvizsgálat során a gyámhatóság azt észleli, hogy a bűnismétlés kockázata hátrányosan megváltozott, megkeresheti a pártfogó felügyelői szolgálatot ismételt kockázatértékelés elkészítése érdekében.

Ha a gyermek bűnmegelőzési szempontú veszélyeztetettségének foka alacsony, a gyámhatóság a védelembe vétel iránti eljárást és a megelőző pártfogás iránti eljárást megszünteti.¹⁵⁸ Indokolt esetben ezzel egyidejűleg felhívja a család- és gyermekjóléti központot az alapellátás keretében történő segítségnyújtásra.¹⁵⁹

¹⁵⁴ Gyvt. 68/D. § (4) bekezdés

¹⁵⁵ Gyvt. 68/D. § (4) bekezdés b) pont

¹⁵⁶ Gyer. 91/K. § (6) bekezdés

¹⁵⁷ Gyvt. 68/D. § (5) bekezdés

¹⁵⁸ Gyer. 91/K. § (7) bekezdés

¹⁵⁹ Gyer. 91/K. § (7) bekezdés

A megelőző pártfogás nem érinti a szülő szülői felügyeleti jogát.¹⁶⁰ A gyámhatóság a megelőző pártfogás elrendeléséről szóló határozatát megküldi a pártfogó felügyelői szolgálatnak a megelőző pártfogó felügyelő kijelölése végett.¹⁶¹

¹⁶²A gyámhatóság - kérelemre és a megelőző pártfogó felügyelő vagy a család- és gyermekjóléti központ javaslatára bármikor, hivatalból legalább évente - felülvizsgálja a védelembé vétel és a megelőző pártfogás fenntartásának indokoltságát. A megelőző pártfogó felügyelő akkor javasolhatja a megelőző pártfogás megszüntetését, ha a gyermek megelőző pártfogása legalább fél éve áll fenn és ezen időszak eredményesen eltelt, célja megvalósult és a gyermek magatartása kedvező irányba változott. A megelőző pártfogás megszüntetésére a család- és gyermekjóléti központ a gyermek magatartásának kedvező irányú változása esetén tehet javaslatot.

Ha a megelőző pártfogással a gyermek veszélyeztetettségét megszüntetni nem lehet, és alaposan feltételezhető, hogy segítséggel sem biztosítható a gyermek családi környezetben történő megfelelő gondozása-nevelése, a gyámhatóság haladéktalanul megteszi a szükséges intézkedést.¹⁶³

A gyámhatóság a megelőző pártfogást megszünteti:¹⁶⁴

- a) ha a fiataikorúval szemben pártfogó felügyelet intézkedés alkalmazására került sor,
- b) a gyermek családban történő nevelkedése védelembé vétel nélkül is biztosítható vagy
- c) a fiatakorú szabadságvesztését vagy javítóintézeti nevelését tölti.

A gyámhatóság megszüntetheti a megelőző pártfogást a megelőző pártfogó felügyelő vagy a család- és gyermekjóléti központ javaslatára.¹⁶⁵

Ha a gyermek ideiglenes hatályú elhelyezését vagy nevelésbe vételét rendelték el, a megelőző pártfogás indokolt esetben a gyermek érdekében fenntartható, függetlenül a védelembé vétel megszüntetésétől.¹⁶⁶

¹⁶⁰ Gyvt. 68/D. § (11) bekezdés

¹⁶¹ Gyvt. 68/D. § (8) bekezdés a) pont

¹⁶² Gyvt. 68/D. § (9) bekezdés

¹⁶³ Gyvt. 68/D. § (10) bekezdés

¹⁶⁴ Gyvt. 69. § (4) bekezdés a) pont

¹⁶⁵ Gyvt. 69. § (4) bekezdés b) pont

¹⁶⁶ Gyvt. 69. § (5) bekezdés

A megelőző pártfogás a fiatalkorú nagykorúvá válásával megszűnik.¹⁶⁷

A megelőző pártfogó felügyelő eljárásának részletes szabályait a 8/2013. (VI. 29.) KIM rendelet tartalmazza.

4.4 *Családbafogadás*

A családbafogadás jogintézménye keretében a szülő, amennyiben gyermeke gondozására, nevelésére átmenetileg nem képes, ezzel a feladattal - a gyámhatóság jóváhagyásával - az általa megjelölt személyt bízhatja meg. A gyermek számára előnyös ez a helyettesítő védelem, hiszen elhelyezése családban történik, általában egy rokonnál.

A családbafogadás anyagi jogi szabályait a Ptk., a gyámhatósági eljárási szabályokat pedig a Gyer. tartalmazza.

„A szülői felügyeletet közösen gyakorló szülők vagy a szülői felügyeletet gyakorló szülő kérelmére - a különélő másik szülő meghallgatásával - a gyámhatóság hozzájárulhat ahhoz, hogy a szülő egészségi állapota, indokolt távolléte vagy más családi ok miatt a gyermeket más, általa megnevezett család átmenetileg befogadja, gondozza és nevelje, feltéve, hogy a családbafogadás a gyermek érdekében áll.”¹⁶⁸

A családbafogadás engedélyezése iránti eljárás tehát a szülői felügyeletet gyakorló szülő(k) kérelmére indul, de ideiglenes hatályú elhelyezés és nevelésbe vétel iránti eljárásban is sor kerülhet rá.

A gyámhatóság akkor járul hozzá a családbafogadáshoz, ha a családbafogadó szülő személyisége és körülményei alapján alkalmas a gyermek gondozására, nevelésére, és e feladatok ellátását maga is vállalja, valamint a családbafogadás a gyermek érdekében áll.¹⁶⁹ A családba fogadó szülő(ke)t a gyámhatóság gyámul rendeli¹⁷⁰, ezért vizsgálni kell, hogy viselhet(nek)-e gyámságot.

¹⁶⁷ Gyvt. 69. § (6) bekezdés

¹⁶⁸ Ptk. 4:187. § (1) bekezdés

¹⁶⁹ Ptk. 4:187. § (2) bekezdés

¹⁷⁰ Ptk. 4:187. § (3) bekezdés

¹⁷¹A családbafogadás fennállása alatt a szülő szülői felügyeleti joga szünetel. A szülőt megilleti a kapcsolattartás joga és a gyermek sorsát érintő lényeges kérdésekben való együttes döntési jog a családbafogadó szülővel. Különösen indokolt esetben a gyámhatóság a szülőt törvényes képviselőre jogosíthatja fel a vagyonkezelés és a gyermek vagyoni ügyei terén. A családbafogadás nem érinti a szülő tartási kötelezettségét.

¹⁷²A családbafogadás feltételeinek fennállását a gyámhatóság évente felülvizsgálja. A családbafogadást megszünteti, ha a felülvizsgálat révén azt állapítja meg, hogy annak fenntartása a gyermek fejlődését veszélyezteti, vagy a megszüntetést a szülő vagy a családba fogadó szülő kéri.

4.5 *Ideiglenes hatályú elhelyezés*

1) Ha a gyermek felügyelet nélkül marad, vagy testi, értelmi, érzelmi és erkölcsi fejlődését családi környezete vagy önmaga súlyosan veszélyezteti és emiatt azonnali elhelyezése szükséges, a gyámhatóság, a rendőrség, az idegenrendészeti hatóság, a menekültügyi hatóság, az ügyészség, a bíróság és a büntetés-végrehajtási intézet parancsnoksága (a továbbiakban: beutaló szerv) a gyermeket azonnal végrehajtható határozatával ideiglenesen a nevelésére alkalmas, azt vállaló különélő szülőnél, más hozzátartozónál, személynél helyezi el, vagy ha erre nincs lehetőség,

- tizenkettedik életévét be nem töltött gyermek esetén minden esetben a legközelebbi ideiglenes hatállyal elhelyezett gyermekek ellátását is biztosító nevelőszülőnél helyezi el - kivéve, ha egészségi vagy személyiségállapota, ön- és közveszélyes magatartása ezt nem teszi lehetővé vagy más okból szükséges az intézményes elhelyezés biztosítása,
- a tizenkettedik életévét betöltött gyermek esetén lehetőség szerint a legközelebbi ideiglenes hatállyal elhelyezett gyermekek ellátását is biztosító nevelőszülőnél, vagy ha erre nincs lehetőség vagy azt a gyermek egészségi vagy személyiségállapota, ön- és közveszélyes magatartása indokolja vagy más okból szükséges az intézményes elhelyezés biztosítása, - az ideiglenes hatályú elhelyezés biztosítására is kijelölt -

¹⁷¹ Ptk. 4:188. §

¹⁷² Ptk. 4:189. §

gyermekotthonban, gyermekotthon speciális csoportjában, speciális lakásotthonban, fogyatékos személyek vagy pszichiátriai betegek otthonában, vagy az Szt. 75. §-a szerinti támogatott lakhatásban helyezi el.

2) Ha a gyermek érdekében áll az anya letartóztatásának elrendelése esetén az anyával történő együttes elhelyezése, a letartóztatás elrendeléséről szóló határozat meghozatalakor a bíróság a gyermeket ideiglenesen, az anya fogvatartásának helye szerint a büntetés-végrehajtási intézet anya-gyermek részlegén vagy a javítóintézet fiatalokú és gyermeke együttes elhelyezését biztosító részlegén helyezi el.¹⁷³

Az ideiglenes hatályú elhelyezést megalapozza továbbá:

- a) a bíróság szülői felügyeletet megszüntető határozata, ha annak hatálya a később született gyermekekre is kihat,
- b) a szülő hozzájárulása gyermekének ismeretlen személy általi örökbefogadásához,
- c) ha a gyermek felügyelet nélkül marad.¹⁷⁴

Az ideiglenes hatályú elhelyezésnek két együttes feltétele van: a gyermek súlyos veszélyeztetettsége és az azonnali intézkedés szükségessége.¹⁷⁵

A gyermek önmagát veszélyezteti például, ha megszökik otthonról, nem akar hazamenni, ellátás és felügyelet nélkül marad.

Beutaló szervek azok, amelyek tevékenységük során a gyermek súlyos veszélyeztetettségét észlelhetik. A gyermek ideiglenes gondozási helyre viteléről a beutaló szerv gondoskodik, amely az ideiglenes hatályú elhelyezésről haladéktalanul értesíti a gyámhatóságot.¹⁷⁶

A Gyvt. 72. § (1) bekezdése az ideiglenes gondozási hely meghatározásáról sorrendiséget is jelent, melyre a beutaló szervnek különös figyelmet kell fordítania. Érvényesülnie kell a gyermek mindenek felett álló érdekének, vagyis hogy elhelyezése elsősorban családban (különélő szülőnél, más hozzátartozónál) történjen meg, illetve helyzete családbafogadással rendeződjön. Ezen lehetőségek

¹⁷³ Gyvt. 72. § (1) bekezdés

¹⁷⁴ Gyer. 95. § (1) bekezdés

¹⁷⁵ Filó im. 305. o.

¹⁷⁶ Gyvt. 72. § (1a) és (3) bekezdés

hiányában arra kell törekedni, hogy az intézményi elhelyezést megelőzze a nevelőszülőnél történő elhelyezés.¹⁷⁷

Az ideiglenes hatályú elhelyezés joghatása a fentebb hivatkozott 1) pont szerinti esetben a szülő gondozási, nevelési jogának szünetelése.¹⁷⁸

A gyermek ideiglenes hatályú elhelyezéséről szóló határozat rendelkező része a Gyer. 14. §-ában foglaltakon kívül tartalmazza¹⁷⁹

- ❖ a gyermeknek az ideiglenes gondozási helyre vitelére vonatkozó rendelkezést,
- ❖ a szülő, gyám gondozási, nevelési joga szünetelésének megállapítását,
- ❖ a gyermeket gondozásba vevő felhívását a gondozásba vétel időpontjának közlésére,
- ❖ a tájékoztatást az ideiglenes hatályú elhelyezés kötelező felülvizsgálatáról és - szükség esetén - rendelkezést az iratoknak a felülvizsgálat lefolytatására illetékes gyámhivatal részére történő megküldéséről,
- ❖ külföldi állampolgárságú gyermek ideiglenes hatályú elhelyezése esetén Budapest Kormányhivatalának megkeresését,
- ❖ az azonnali végrehajthatóságot,
- ❖ három év alatti gyermek esetén a különleges ellátási szükséglet tényét,
- ❖ a családi pótlék igénylésére való felhívást,
- ❖ a gyámhivatal által történő ideiglenes hatályú elhelyezés esetén figyelmeztetéseket követően a kapcsolattartásra, valamint szükség esetén a gyermekvédelmi gyám és a helyettes gyám kirendelésére vonatkozó döntést, ha a gyermek megelőző pártfogás alatt áll, a megelőző pártfogás fennállásának megállapítását is.

Fentiekén túl a határozatnak még további elemeket kell tartalmaznia, amennyiben a gyermek kísérő nélküli kiskorú.¹⁸⁰ A határozatot a fentiektől eltérő tartalommal kell meghozni, ha a gyámhivatal a különélő másik szülőnél vagy harmadik személynél helyezi el a gyermeket és ezzel egyidejűleg a

¹⁷⁷ Gyer. 95. § (2) bekezdés

¹⁷⁸ Gyvt. 72. § (4) bekezdés

¹⁷⁹ Gyer. 97. § (1) bekezdés

¹⁸⁰ Gyer. 97. § (1b) bekezdése

gyermek elhelyezése vagy annak megváltoztatása iránt pert indít, továbbá, ha a szülő gyermekének ismeretlen személy általi örökbefogadásához járul hozzá.¹⁸¹

A védelembé vételt követő 4 hónap elteltével TF és TL ügyében a jegyző a családsegítő és gyermekjóléti szolgálat javaslatára felülvizsgálatot tartott, melynek eredményeként a gyermekek védelembé vételét megszüntette és 30 napra, ideiglenes hatállyal hivatásos nevelőszülőnél helyezte el őket. Az ideiglenes hatályú elhelyezésről rendelkező határozat megszünteti a védelembé vételt, egyben kimondja, hogy az ideiglenes hatályú elhelyezés időtartama 30 nap, valamint, hogy a gondozási helyre vitelről a jegyző a gyámügyi ügyintéző és a családgondozó révén gondoskodik. A gyámhatóság megkeresi a gyermekeket jelenleg ellátó kórház gyermekosztályának osztályvezető főorvosát, hogy a gyermekeket adja ki a gyámügyi ügyintézőnek és a családgondozónak. Felhívja a területi gyermekvédelmi szakszolgálatot, hogy a gondozásba vétel időpontjáról értesítse a jegyzői gyámhatóságot és a gyámhivatalt. Megállapítja, hogy a szülők gondozási, nevelési joga az ideiglenes hatályú elhelyezés tartama alatt szünetel, valamint, hogy az ideiglenes hatályú elhelyezés a szülői felügyeleti jogokat egyebekben nem érinti. A jegyző - az iratanyag megküldésével, az ideiglenes hatályú elhelyezésről szóló döntés meghozatalakor hatályos jogszabályoknak megfelelően - megkeresi a gyámhivatalt az ideiglenes hatályú elhelyezés felülvizsgálata céljából. A határozat kimondja az azonnali végrehajthatóságot, és hogy fellebbezésnek helye nincs. A családi pótlék igénylésére történő felhívás a jogesetben szereplő esetben még nem volt kötelező tartalmi eleme a határozatnak. TF és TL esetében az ideiglenes hatályú elhelyezésről szóló határozat rendelkező része véleményem szerint tartalmazza a jogszabályokban előírt rendelkezéseket.

A beutaló szerv az ideiglenes hatályú elhelyezésről való döntése előtt meghallgatja a Gyvt. 128. §-ában meghatározott személyeket, kivéve, ha a súlyos veszélyeztetettség a gyermek életét közvetlen veszélynek teszi ki.¹⁸²

A jogesetben a védelembé vétel felülvizsgálati tárgyaláson a szülők, a családgondozó, az iskolai és óvodai GYIV felelős, az óvónő, az osztályfőnök, a védőnő, a jegyző és a jegyzőkönnyvezető - gyámügyi ügyintéző vett részt. A jegyző ismertette a gyermek házi orvos telefonon adott tájékoztatását,

¹⁸¹ Gyer. 97. § (3)-(4) bekezdései

¹⁸² Gyer. 96. § (1) bekezdés

elmondta, hogy a felülvizsgálatot a családsegítő és gyermekjóléti szolgálat kezdeményezte. Ismertette a kezdeményezést, az iskolai esetjelző lapot, az iskolaigazgató levelét a hiányzásokról és az óvodai GYIV felelős véleményét. TF és TL védelembé vételének felülvizsgálata iránti tárgyaláson a szülők a jelzésekben foglaltak egy részét tagadták, többször ellentmondásba keveredtek egymással és saját korábbi véleményükkel, ellenezték a gyermekek ideiglenes hatályú elhelyezését. Az eljárást a jegyző álláspontom szerint helyesen folytatta le.

A jegyző a beszerzett bizonyítékok és a tárgyalás alapján megállapította, hogy nem szűntek meg a gyermekek fejlődését veszélyeztető tényezők. Pozitív változás nem történt, a szülők számos, a gondozási-nevelési tervbe és a védelembé vételt elrendelő határozatba foglalt magatartási szabályt megszegtek, így:

- apa nem szüntette meg italozó életmódját,*
- a szülők nem tisztázták problémáikat, családi konfliktusaikat nem békésen rendezik,*
- lakhatási körülményeiket nem oldották meg,*
- az anya nem tartotta tisztán a lakást és környezetüket, nem takarította rendszeresen,*
- nem végeztek higiéniai fertőtlenítő meszelést a lakásban,*
- a pszichológusi segítséget nem vették rendszeresen igénybe,*
- a szülők nem tájékoztak rendszeresen TF tankötelezettségének teljesítéséről,*
- nem gondoskodtak arról, hogy TL délutánra is igénybe vegye az óvodát.*

A beutaló szerv által hozott ideiglenes hatályú elhelyezésről szóló határozattal szemben az Ákr. fellebbezési jogot nem biztosít, a véglegessé vált döntés ellen 30 napon belül közigazgatási per indítható.

TF és TL esetében az ideiglenes hatályú elhelyezésről hozott határozattal szemben a jegyző a határozat meghozatalakor hatályos jogszabályi rendelkezéseknek megfelelően a fellebbezés lehetőségét kizárta.

Az ideiglenes hatályú elhelyezés felülvizsgálatát a törvényben meghatározott határidőn belül a gyámhatóság végzi el.^{183 184}A gyámhatóságnak meg kell hallgatnia a Gyvt. 128. §-ában meghatározott személyeket, környezettanulmányt kell készítenie vagy beszereznie, ki kell kérnie mindazon szervek véleményét, akik a gyermekkel az ideiglenes hatályú elhelyezést megelőzően foglalkoztak (például óvoda, iskola, védőnő, házi gyermekorvos, családgondozó). Megelőző pártfogás alatt álló gyermek esetében a Gyvt. további eljárási szabályokat is tartalmaz.

A gyámhatóság a felülvizsgálat eredményeként az ideiglenes hatályú elhelyezés elrendelésétől számított¹⁸⁵

- a) harminc napon belül megszünteti az ideiglenes hatályú elhelyezést, ha annak okai nem állnak fenn vagy
- b) negyvenöt napon belül elrendeli a gyermek nevelésbe vételét, egyidejűleg meghatározza a gyermek gondozási helyét és dönt a járulékos kérdésekről vagy
- c) hatvan napon belül pert indít az ideiglenes hatályú elhelyezés fenntartása vagy megváltoztatása mellett a gyermekelhelyezés megváltoztatása, illetve a szülői felügyelet megszüntetése iránt vagy
- d) huszonegy napon belül hozzájárul a gyermeknek a fogvatartás helye szerint a büntetés-végrehajtási intézet anya-gyermek részlegén vagy a javítóintézetben a fiatalok és gyermekei együttes elhelyezését biztosító részlegén történő elhelyezéséhez, legfeljebb a Bv. tv.-ben meghatározott időtartamra, ha az a gyermek érdekében áll; ellenkező esetben rendelkezik a gyermeknek a büntetés-végrehajtási intézetből vagy a javítóintézetből történő kiadásáról, és megteszi a gyermek érdekében szükséges intézkedéseket.

A bíróság gyermekelhelyezés tárgyában hozott döntésének perindítással történő megváltoztatására csak abban az esetben kerülhet sor, ha azok a körülmények, amelyekre a bíróság elhelyezési döntését alapította, később lényegesen megváltoztak.¹⁸⁶

A gyámhatóság az ideiglenes hatályú elhelyezést megszünteti, ha¹⁸⁷

¹⁸³ Gyvt. 73. § (1) bekezdés

¹⁸⁴ Gyer. 98. § (1) bekezdés

¹⁸⁵ Gyvt. 73. § (1) bekezdés

¹⁸⁶ Gyvt. 73. § (2) bekezdés

¹⁸⁷ Gyvt. 76. § (1) bekezdés

- a) megállapítja, hogy az ideiglenes hatályú elhelyezés feltételei nem álltak fenn, és a gyermek fejlődése korábbi környezetében - szükség esetén védelemben vétel mellett - biztosítható,
- b) a gyermeket nevelésbe veszi,
- c) a bíróság jogerősen döntött a szülői felügyelet megszüntetése, illetve a gyermek elhelyezésének megváltoztatása iránti perben,
- d) a gyermeket családba fogadják,
- e) a gyermeket örökbe fogadják,
- f) a harmadik országbeli állampolgárok beutazásáról és tartózkodásáról szóló törvény, valamint a menedékgjogról szóló törvény szerint kísérő nélküli kiskorúnak minősülő gyermek a gondozási helyéről engedély nélkül eltávozott és oda hatvan napon belül nem tért vissza.

4.6 *Nevelésbe vétel*

A nevelésbe vétel célja a családból kiemelt gyermek otthon nyújtó ellátásának és törvényes képviselőjének biztosítása, amíg a gyermek¹⁸⁸

- a) családja képessé válik a gyermek visszafogadására,
- b) számára családbafogadó gyám rendelésére kerülhet sor,
- c) örökbefogadása megtörténik, vagy
- d) eléri nagykorúságát, ha az a)-c) pontban foglaltak teljesülésére nincs lehetőség. Ez utóbbi esetben a nevelésbe vétel további célja a gyermek felkészítése az önálló életre.

A családjából kiemelt gyermek helyzetének rendezése folyamatos, célzatos szakmai tevékenységet feltételez, amelynek elsődleges feladata, hogy a gyermek minél előbb visszakerüljön a családjába, ha pedig ez nem lehetséges, a feltételek fennállása esetén elő kell segíteni az örökbefogadását. Csak a fenti kettő lehetőség hiányában irányulhat a nevelésbe vétel a helyettesítő gondoskodásra.

„A gyámhatóság a gyermeket nevelésbe veszi, ha¹⁸⁹

¹⁸⁸ Gyvt. 77. § (1)-(2) bekezdései

¹⁸⁹ Gyvt. 78. § (1) bekezdés

- a) a gyermek számára családbafogadó gyám rendelésére nem kerülhet sor, és
- aa) a gyermek fejlődését családi környezete veszélyezteti, és veszélyeztetettségét az alapellátás keretében biztosított szolgáltatásokkal, valamint a védelembe vétellel nem lehetett megszüntetni, illetve attól eredmény nem várható, továbbá, ha a gyermek megfelelő gondozása a családján belül nem biztosítható, vagy
- ab) a szülő vagy mindkét szülő szülői felügyeleti jogának megszüntetése iránt a gyámhatóság pert indított, vagy a szülő vagy mindkét szülő szülői felügyeleti jogát a bíróság megszüntette, vagy
- ac) a szülő vagy mindkét szülő elhalálozott, vagy
- ad) a gyermeknek az ab) és ac) alponton kívül más okból nincs szülői felügyeletet gyakorló szülője,
- b) a gyermek ideiglenes hatállyal nem helyezhető el a leendő örökbefogadó szülőnél, és
- ba) a gyermek ismeretlen szülőktől származik, vagy
- bb) a szülő gyermeke örökbefogadásához az örökbefogadó személyének és személyi adatainak ismerete nélkül tett hozzájáruló nyilatkozatot.”

A nevelésbe vétel joghatása, hogy a gyermek szülőjének szülői felügyeleti joga az a) pont aa) és ad) alpontja szerinti esetben szünetel, míg a b) pont bb) alpontja szerinti esetben a gyermek hathetes életkorának betöltéséig szünetel.¹⁹⁰

A gyermek saját családi környezetben történő nevelkedéséhez való jogát a hatóságoknak szem előtt kell tartaniuk, ezért a nevelésbe vételre akkor kerülhet sor, ha az alapellátások igénybevételével, valamint a védelembe vétellel a veszélyeztetettséget nem lehet megszüntetni.

¹⁹¹A gyámhivatal - a kísérő nélküli kiskorú kivételével - a gyermek nevelésbe vételére irányuló eljárása során feltárja azokat a körülményeket, amelyek a szülőt akadályozzák a gyermek nevelésében és a veszélyeztetettség elhárításában. Ezek a körülmények különösen a szülők, más családtagok személyiségével, egészségi állapotával, életvitelével és szociális helyzetével, a gyermekhez fűződő viszonyával kapcsolatosak. Tájékozódik a gyermek vagyoni helyzetéről, ennek érdekében

¹⁹⁰ Gyvt. 78. § (3) bekezdés

¹⁹¹ Gyer. 100. § (2) bekezdés

- a) lehetőség szerint meghallgatja a szülőt - kivéve, ha a bíróság megszüntette a szülő szülői felügyeleti jogát,
- b) megkeresi
 - ba) a család- és gyermekjóléti központot, hogy végezzen környezettanulmányt, küldje meg az előzményi iratokat és tegyen javaslatot a nevelésbe vétel tárgyában, és
 - bb) megelőző pártfogás alatt álló gyermek esetében a család- és gyermekjóléti központot és a megelőző pártfogó felügyelőt, hogy tegyenek javaslatot a megelőző pártfogás fenntartására vagy megszüntetésére,
 - c) meggyőződik a gyermek tartós betegségének, súlyos fogyatékoságának vagy sajátos nevelési igényének tényéről, szükség szerint beszerzi
 - ca) a háziorvosi igazolást a gyermek fertőző betegségéről,
 - cb) a családtámogatási feladatkörében eljáró járási hivataltól a magasabb összegű családi pótlék megállapításáról rendelkező határozatot, valamint az azt megalapozó szakorvosi igazolást,
 - cc) a gyermek sajátos nevelési igényének igazolására szolgáló szakértői bizottsági szakértői véleményt,
 - d) a szükséges iratok megküldésével megkeresi a gyermekvédelmi szakszolgálatot, hogy tegyen javaslatot
 - da) a gyermek gondozási helyére és a gyermekvédelmi gyám, helyettes gyermekvédelmi gyám személyére, valamint
 - db) a kapcsolattartás módjára, formájára és helyére,
 - e) megvizsgálja, hogy a gyermek részesül-e rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben.

¹⁹²A nevelésbe vétel elrendelésével egyidejűleg a gyámhatóság dönt a gyermek ideiglenes gondozási helyéről, a törvényes képviselő személyéről, ennek érdekében számára gyermekvédelmi gyámot és helyettes gyermekvédelmi gyámot rendel. Hivatalból dönt a szülővel vagy más hozzátartozóval való kapcsolattartás szabályozásáról vagy arról, hogy a szülő vagy más hozzátartozó nem jogosult kapcsolattartásra, három év alatti gyermek esetén megállapítja a különleges ellátási szükségletet, megállapítja, ha a gyermek örökbefogadható.

¹⁹² Gyvt. 78. § (2) bekezdés

Amennyiben arra van lehetőség, akkor már a nevelésbe vételi eljárás során, ha nincs, legkésőbb a nevelésbe vétel kezdő időpontjától számított negyvenöt napon belül a gyámhatóság meghatározza a gyermek gondozási helyét.¹⁹³ A gondozási hely kijelölésénél az a követendő elv, hogy a nevelőszülőnél történő elhelyezés elsődleges az intézményi elhelyezéshez képest.

A gondozási hely meghatározására irányuló eljárás során meg kell hallgatni a gyermek szülőjét, feltéve hogy szülői felügyeleti jogát nem szüntették meg, és a gyámhatóság tárgyalást tart.¹⁹⁴

Az ellátás megkezdésekor el kell készíteni a gyermekre vonatkozó egyéni gondozási-nevelési tervet.¹⁹⁵ A tervben meg kell tervezni a neveléssel kapcsolatos részletes feladatokat és meg kell határozni az abban részt vevő szakemberek közötti munkamegosztást.

Nevelésbe vételi eljárás során - akárcsak az ideiglenes hatályú elhelyezés során - a gyámhivatal megkeresésére a gyermekvédelmi szakszolgálat elkészíti a gyermek elhelyezési javaslatát és az egyéni elhelyezési tervet.¹⁹⁶ A két dokumentum célja, hogy elősegítsék a gyermek saját családjába történő visszahelyezését és ehhez meghatározzák a szükséges feltételeket.¹⁹⁷

A nevelésbe vételhez kapcsolódó, a gyermek véleményét figyelembe vevő egyéni elhelyezési terv megvalósításában, a feladatok teljesítésében a gyermek gyermekvédelmi gyámja, gondozója, valamint a szülője (kivéve: ha szülői felügyeleti joga megszűnt), a szülő lakóhelye szerint illetékes család- és gyermekjóléti központ és települési önkormányzat együttműködik.¹⁹⁸

A gyámhatóság folyamatosan figyelemmel kíséri a nevelésbe vett gyermek és a kapcsolattartásra jogosult szülő, más hozzátartozó kapcsolatát, a szülőnek a nevelőszülővel és az intézménnyel való együttműködését, a szülő magatartásában, életvitelében és körülményeiben beálló változásokat.¹⁹⁹

¹⁹³ Gyvt. 79. § (1) bekezdés

¹⁹⁴ Gyvt. 79. § (2) bekezdés

¹⁹⁵ Gyvt. 135. § (3) bekezdés

¹⁹⁶ Gyer. 103. § (2) bekezdés

¹⁹⁷ Gyer. 107. § (1) bekezdés

¹⁹⁸ Gyvt. 80. § (1) bekezdés

¹⁹⁹ Gyvt. 80. § (2) bekezdés

A jogesetben a gyámhivatal az ideiglenes hatályú elhelyezés felülvizsgálata eredményeként azt megszüntette és a gyermekeket - az akkor hatályos jogszabályi rendelkezések szerint - átmeneti nevelésbe vette. A határozat rendelkező része lényegesebb rendelkezései:

- a gyermekvédelmi központ egyéni elhelyezési terveinek elfogadása,
- a gondozási hely kijelölése a nevelőszülő lakásában,
- a szülők szülői felügyeleti joga - a gyermek sorsát érintő lényeges kérdések kivételével - szünetel,
- a szülők kapcsolattartási joga nem került korlátozásra, rendszeres kapcsolattartás heti egy nap másfél órában került meghatározásra a családsegítő és gyermekjóléti szolgálat irodájában, időszakos kapcsolattartást egyelőre nem engedélyeztek,
- figyelmeztetés a kapcsolattartás szabályai be nem tartása jogkövetkezményeire,
- a nevelőszülő gyámul rendelését, a gyámsággal kapcsolatos jogokról, kötelezettségekről tájékoztatást
- az első gyámi számadás és az első éves felülvizsgálat időpontját,
- gondozási díjat nem állapítottak meg az anya terhére, az apa terhére igen, 2.000.- forint/gyermek összegben,
- a szülők felhívása a gyermekek okiratai nevelőszülő részére történő átadására,
- a Magyar Államkincstár megkeresését a családi pótlék nevelőszülő részére történő folyósítása végett.

Véleményem szerint a gyámhivatal határozata - az egyéni élethelyzethez igazodva - tartalmazza a Gyer. 102. §-ában előírt rendelkezéseket.

Az ideiglenes hatályú elhelyezés felülvizsgálata és az átmeneti nevelésbe vétel iránti eljárás során a gyámhivatal megkereste a megyei gyermekvédelmi központ szakértői bizottságát szakértői vélemény készítése céljából. Megkereste továbbá a családsegítő és gyermekjóléti szolgálatot környezettanulmány végzése, előzményiratok megküldése és javaslattétel céljából. Tárgyalást tartott, melyen meghallgatta a Gyvt. 128. §-a szerinti személyeket, akik közül csak a szülők nem értettek egyet TF és TL átmeneti nevelésbe vételével. A gyámhivatal beszerezte a gyermekvédelmi szakszolgálat javaslatát a gyermek gondozási helyére és a gyermekvédelmi gyám személyére, a kapcsolattartás módjára, formájára és helyére, megvizsgálta TF és TL rendszeres gyermekvédelmi

kedvezményre jogosultságát. Álláspontom szerint a gyámhivatal a jogszabályoknak megfelelően, helyesen folytatta le az eljárást.

Az ideiglenes hatályú elhelyezés felülvizsgálata és a nevelésbe vétel tárgyában hozott határozattal szemben az Ákr. fellebbezési jogot nem biztosít, a véglegessé vált döntés 30 napon belül közigazgatási perben támadható meg.

A gyámhivatal fellebbezést a kézbesítéstől számított 15 napon belül biztosított az ideiglenes hatályú elhelyezést megszüntető és az átmeneti nevelésbe vételt elrendelő határozattal szemben a határozat meghozatalának időpontjában hatályos jogszabályok szerinti másodfokú szervhez, a regionális közigazgatási hivatal szociális és gyámhivatalához.

A nevelésbe vétel fenntartásának szükségességét a Gyvt.-ben meghatározott gyakorisággal felül kell vizsgálni, kivéve, ha a gyermek nevelésbe vétele megszüntetésének, családbafogadásának vagy örökbefogadásának előkészítése zajlik, vagy a gyermek elhelyezése, illetve a szülői felügyeleti jog megszüntetése tárgyában per van folyamatban.²⁰⁰ A gyámhatóság a nevelésbe vétel felülvizsgálata során dönt az egyéni elhelyezési terv fenntartásáról vagy módosításáról, illetve a gyermek gondozási helyének megváltoztatásáról.²⁰¹

TF és TL (korábban átmeneti nevelésének) nevelésbe vételének évenkénti felülvizsgálata a jogszabályok szerint minden évben megtörtént, melynek során - szükség szerint az érintettek részvételével tartott tárgyalás alapján - a gyámhivatal mindig megállapította, hogy a kiskorúak részére kijelölt gondozási hely és egyéni elhelyezési terv megfelel a gyermekek érdekeinek. A határozatban mindig megjelölte a következő felülvizsgálat időpontját (év, hó, nap) és felhívta a gyermekvédelmi szakszolgálatot, a nevelőszülőt, és a család- és gyermekjóléti központot a tájékoztatás, javaslat időben történő megküldése iránt.

²⁰⁰ Gyvt. 80/A. § (1)-(4) bekezdései

²⁰¹ Gyvt. 80/A. § (5) bekezdés

²⁰²A gyámhatóság a gyermek nevelésbe vételét hivatalból vagy kérelemre megszünteti, ha annak okai már nem állnak fenn. A nevelésbe vétel megszüntetését kérheti a szülő, kivéve, ha a szülői felügyeleti jogát megszüntették vagy az megszűnt, és a gyermekvédelmi gyám a szülővel együttesen.

²⁰³A nevelésbe vett gyermek feletti szülői felügyeleti jogot a nevelésbe vétel előtt gyakorló azon szülő, akinek a szülői felügyeleti joga szünetel, kezdeményezheti, hogy a gyámhatóság járuljon hozzá gyermeke családbafogadásához. A gyámhatóság a gyermekvédelmi gyámot meghallgatja e kérdésben.

A nevelésbe vétel megszűnik, ha a gyermeket családbafogadták, örökbe fogadták, nagykorúvá vált vagy a bíróságnak a gyermekelhelyezésére vonatkozó döntését követően a különélő másik szülőhöz vagy harmadik személyhez került.²⁰⁴

4.7 *Nevelési felügyelet elrendelése*

A gyámhatóság által - nyolc napon belül - elrendelhető nevelési felügyelet keretében kerülhet sor a speciális intézményben elhelyezett gyermek személyes szabadságának hosszabb, legfeljebb két hónapig tartó korlátozására²⁰⁵

- a) a speciális intézmény vezetője vagy a gyermekvédelmi gyám kezdeményezésére, valamint
- b) hivatalból, ha a gyermek személyes szabadságának korlátozására négy héten belül legalább két alkalommal került sor.

Nevelési felügyelet elrendelésére akkor kerül sor, ha a gyermek egészségi vagy pszichés állapotának zavara következtében olyan magatartást tanúsít, amely saját vagy mások életére, testi épségére jelentős veszélyt jelenthet vagy közvetlen és súlyos veszélyt jelent, és a veszélyhelyzet kizárólag a gyermek negyvennyolc órát meghaladó időtartamban zárt körülmények között biztosított teljes körű ellátásával, kivizsgálásával és terápiájával hárítható el.²⁰⁶

²⁰² Gyvt. 81. § (1) bekezdés

²⁰³ Gyvt. 81. § (1a) bekezdés

²⁰⁴ Gyvt. 81. § (2) bekezdés

²⁰⁵ Gyvt. 81/A. § (10) bekezdés, 81/B. § (1)-(3) bekezdései, 81/B. § (7) bekezdés

²⁰⁶ Gyvt. 81/B. § (2) bekezdés

A gyámhatóság a nevelési felügyelet keretében elrendelheti, hogy a gyermek²⁰⁷

- ❖ a speciális intézmény meghatározott helyiségeiben tartózkodjék,
- ❖ meghatározott ideig hozzátartozóival a kapcsolattartását csak korlátozott módon gyakorolhassa,
- ❖ a gyermekvédelmi gyám egyetértésével meghatározott gyógykezelésnek vagy gyógyító eljárásnak vesse alá magát.

A gyámhatóság a határozathozatal előtt - a gyermek állapotát figyelembe véve - meghallgatja a gyermeket, törvényes képviselőjét, a speciális intézmény vezetőjét, a gyermekjogi képviselőt, kikéri a speciális intézmény telephelye szerinti megyei, fővárosi gyermekvédelmi szakértői bizottság véleményét.²⁰⁸ A nevelési felügyelet kérdésében a megyei, fővárosi gyermekvédelmi szakértői bizottság szakmai véleményétől csak kivételesen indokolt esetben lehet eltérni a döntés során.²⁰⁹

²¹⁰A gyámhatóság nevelési felügyeletet elrendelő, illetve azt felülvizsgáló határozata ellen jogorvoslatnak helye nincs. A gyámhatóság a határozatát - annak közlésétől számított három napon belül - felülvizsgálat céljából a bíróságnak megküldi, melyet a bíróság nemperes eljárásban a határozat megküldésétől számított tizenöt napon belül felülvizsgál és határoz a nevelési felügyelet fenntartásáról vagy megszüntetéséről.

A gyámhatóság a nevelési felügyelet fenntartását a megyei, fővárosi szakértői bizottság véleménye alapján, valamint a gyermek, a gyermekjogi képviselő vagy a gyermekvédelmi gyám kérelmére felülvizsgálja.²¹¹

²¹²A nevelési felügyelet megszűnik a bíróság döntése alapján, a meghatározott idő elteltével, hivatalból vagy a gyermek, a gyermekjogi képviselő, a gyermekvédelmi gyám, a speciális intézmény vezetője általi kérelemre. A nevelési felügyelet megszüntetése iránti eljárás során ki kell kérni a speciális intézmény telephelye szerinti megyei, fővárosi gyermekvédelmi szakértői bizottság véleményét.

²⁰⁷ Gyvt. 81/B. § (4) bekezdés

²⁰⁸ Gyvt. 81/B. § (5) bekezdés

²⁰⁹ Gyvt. 81/B. § (6) bekezdés

²¹⁰ Gyvt. 81/C. § (1)-(2) bekezdés

²¹¹ Gyvt. 81/B. § (8) bekezdés

²¹² Gyvt. 81/D. §

4.8 Utógondozás elrendelése

Az utógondozás a szociális munka módszereivel segíti a szakellátásból kikerült gyermeket, fiatal felnőttet.

Utógondozásnak van helye:²¹³

- a) a nevelésbe vétel megszüntetését követően - a gyermek örökbe fogadásának esetét kivéve - legalább egy év időtartamra, de legfeljebb a gyermek 18. életévének betöltéséig,
- b) a nevelésbe vétel megszűnését követően a fiatal felnőtt kérelmére maximum egy év időtartamra,
- c) az otthonteremtési támogatás igénylésének, felhasználásának és elszámolásának időtartamára.

A fiatal felnőtt utógondozása tehát csak kérelmére rendelhető el.

Az utógondozást gyermek esetében a lakóhelye szerinti család- és gyermekjóléti központ, fiatal felnőtt esetében a nevelőszülői hálózatot működtető, a gyermekotthon, az utógondozó otthon vagy a külső férőhely működtetője látja el.²¹⁴

A Gyvt. 5. § zs) pontja alapján az utógondozás a családba, lakókörnyezetbe való beilleszkedést, az önálló életvitel kialakítását segíti elő, továbbá a tanulmányok folytatásához, álláskereséshez nyújt segítséget.

Az utógondozás megszűnik a gyámhatóság határozatában megjelölt időtartam elteltével, de legkésőbb a fiatal felnőtt 24. életévének betöltésével, illetve az otthonteremtési támogatással való elszámolással, kivéve, ha a gyámhatóság az otthonteremtési támogatást kizárólag ingatlanvásárlás céljára engedte felhasználni.²¹⁵

²¹³ Gyvt. 92. § (1) bekezdés

²¹⁴ Gyvt. 92. § (2) bekezdés

²¹⁵ Gyvt. 92. § (5) bekezdés

A gyámhatóság az utógondozást megszünteti, ha egyéb gyermekvédelmi intézkedést rendeltek el, ha azt a fiatal felnőtt kéri - kivéve, ha otthonteremtési támogatásban részesül -, vagy ha a fiatal felnőtt az utógondozó intézménnyel önhibájából legalább három hónapja nem működik együtt.²¹⁶

4.9 Utógondozói ellátás elrendelése

Az utógondozói ellátás keretében a fiatal felnőtt nagykorúságának elérését követően önkéntes választása alapján - bizonyos feltételek fennállása esetén - bent maradhat a gyermekvédelmi rendszerben. Utógondozói ellátást az otthont nyújtó szakellátásoknál kifejtettek szerint nevelőszülő, gyermekotthon, utógondozó otthon vagy külső férőhely nyújthat.

A gyámhatóság a gyermek vagy a fiatal felnőtt kérelmére elrendeli az utógondozói ellátást, ha a gyermek vagy a fiatal felnőtt nevelésbe vétele nagykorúvá válásával szűnt meg, és²¹⁷

- a) életfenntartását önállóan biztosítani nem tudja (legfeljebb a fiatal felnőtt 21. életévének, ha speciális vagy különleges ellátási szükségletüként töltötte be nagykorúságát: 22. életévének betöltéséig),
- b) tanulói, hallgatói vagy felnőttképzési jogviszonyban áll (legfeljebb a fiatal felnőtt 24. életévének, felsőoktatási intézmény esetén: 25. életévének betöltéséig),
- c) szociális bentlakásos intézménybe felvételét várja (a felvétel időpontjáig, de legkésőbb a fiatal felnőtt 22. életévének betöltéséig).

A fiatal felnőtt életfenntartása nem biztosított, ha a havi jövedelme az öregségi nyugdíj legkisebb összegének háromszorosát nem haladja meg, vagy a nagykorúvá válásának időpontjában rendelkezésére bocsátott készpénzvagyonának értéke az öregségi nyugdíj legkisebb összegének negyvenszeresét nem haladja meg.²¹⁸

Megszűnik az utógondozói ellátás, ha a fiatal felnőtt²¹⁹

²¹⁶ Gyvt. 92. § (6) bekezdés

²¹⁷ Gyvt. 93. § (1)-(2) bekezdés

²¹⁸ Gyvt. 93. § (3) bekezdés

²¹⁹ Gyvt. 93. § (9) bekezdés

- az a) pont esetén: az utógondozói ellátás elrendelése okának megszűnésével, de legkésőbb a fiatal felnőtt 21. életévének betöltésével (ha speciális vagy különleges ellátási szükségletüként érte el nagykorúságát: a 22. életévének betöltésével),
- a b) pont esetén: a tanulói, hallgatói vagy felnőttképzési jogviszony megszűnését követő 120. napon, de tanulói vagy felnőttképzési jogviszony fennállása esetén legkésőbb a 24., hallgatói jogviszony fennállása esetén legkésőbb a 25. életévének betöltésével; kérelemre legkésőbb a 30. életévének betöltésével,
- a c) pont esetén: a szociális intézménybe való felvételével, de legkésőbb a 22. életévének betöltésével.

A gyámhatóság az utógondozói ellátást megszünteti, ha a fiatal felnőtt²²⁰

- utógondozói ellátásának jogosultsági feltételei már nem állnak fenn,
- a nevelőszülőjével, az utógondozói ellátást nyújtó intézmény munkatársával vagy az intézményben ellátott társával szemben elfogadhatatlan, az együttélés szabályait súlyosan sértő magatartást tanúsít,
- a házirendet többször súlyosan megsérti,
- azt kéri,
- ha a tanulmányi vagy vizsgakötelezettségét önhibájából nem teljesíti,
- az ellátás megállapításáról szóló gyámhatósági határozat közlésétől számított 15 napon belül nem vette igénybe az ellátását és ennek okáról önhibájából nem értesítette az ellátást nyújtót.

²²⁰ Gyvt. 93. § (10) bekezdés

VII. Összegzés

„A megelőzés a probléma megjelenése előtti pillanatra koncentrál, amikor még maga a probléma, vagy annak bizonyos megnyilvánulása elkerülhető vagy csökkenthető.” (Goldman és mtsai, 2003) ²²¹

Hatályos gyermekvédelmi törvényünk összességében és a benne foglalt gyermekjogok meghatározása tekintetében is összhangban van a nemzetközi dokumentumokkal. A gyermek családban történő nevelkedésének megvalósítása érdekében a gyermek veszélyeztetettségének megelőzésére és a család gyermeknevelésben való támogatására helyezi a hangsúlyt. A gyermekbántalmazás terén a zéró tolerancia elvét vallja. A gyámhatósági munka szakszerűbbé tételére törekszik a hatósági feladatok egy részének központosításával.

²²²A Ptk 4:177. §-ának megfelelően szabályozza, hogy a TEGYESZ a gyámhatósági eljárásban a családjában élő vagy a nevelésbe vett gyermek érdekében elrendelt vagy a szülők kérelmére biztosított közvetítői eljárás során közvetítőt biztosít. A közvetítői eljárás célja, hogy a szülők egymással, illetve a gyermekkel megfelelő együttműködést alakítsanak ki, ezzel is csökkentve a veszélyeztetettség forrásait.

És most nézzük az érem másik oldalát.

²²³A Gyvt.-ben foglaltaknak ellentmond, hogy területileg rendkívüli eltéréseket mutat az, milyen ellátási formába - gyermekotthonokba vagy inkább családi környezetbe - kerülnek a gyermekek, valamint az is, hogy mekkora hangsúly helyeződik a megelőzés egyes formáira. Bár a törvény fontos kitétele, hogy szociális okok miatt nem lehet a gyermeket családjából kiemelni, ehelyett a családot kell olyan helyzetbe hozni, hogy a gyermek veszélyeztetettsége megszűnjön, a bekerülési szempontok között mégis meghatározó a szülők szegénysége vagy a szegénység következtében fellépő további problémák (például elhanyagolás, alkoholizmus) megléte.

²²¹ Roth im. 181. o.

²²² Gyvt. 62/E. §

²²³ Neményi im. 2. o.

Körjegyzőként tapasztaltam, hogy az intézményrendszer széttagolt, kevés a szakember a jegyzőtől a gyámhivatalhoz tömegesen átkerült feladat- és hatáskörök ellátásához. A gyermekvédelmi munka rendkívül embert próbáló, pszichésen súlyosan megterhelő, hiszen a benne dolgozó nap, mint nap szegény, elhanyagolt, bántalmazott gyermekekkel találkozik. Jellemző az anyagi megbecsülés hiánya, a szakma presztízsének hiánya. Mindezek miatt magas a fluktuáció, ami rontja a munkavégzés színvonalát.

Annak érdekében, hogy jobb legyen Magyarországon gyermeknek, szülőnek, szakembernek lenni,²²⁴ véghez kell vinni a gyermekvédelmi rendszer gyermekközpontúvá való - már megkezdődött - átalakítását.

Ehhez - a Bizottság 2020-as záró észrevételeinek megfelelően - sürgősen intézkedéseket kell tenni az erőszak, beleértve a szexuális erőszak, a bántalmazás, az elhanyagolás, a serdülőkori egészség és az oktatás terén. Fókuszba kell helyezni a családi környezettől megfosztott gyermekeket, közülük minél többet nevelőszülőnél kell elhelyezni, csökkentve az ideiglenes elhelyezésben töltött időt. Nagyobb odafigyeléssel kell fordulni a fogyatékossgal élő gyermekek és a menedékkérő, menekült- és migráns gyermekek irányába.

A gyermekvédelmi tevékenységet a nehézségéhez és felelősségéhez igazodó életpálya megteremtésével kell vonzóvá tenni.

És végül... meg kell hozni a „fájdalmas” döntéseket, ha a gyermek mindenek felett álló érdeke ezt kívánja és a jogszabályi feltételek teljesülnek.

Ezt tette a gyámhatóság is az általam bemutatott jogesetben, amikor védelembe vette TF-t és TL-t, majd ideiglenes hatályú elhelyezésükről döntött, végül átmeneti nevelésbe vette őket.

A 15 éves TF jelenleg 9. osztályos gimnáziumi tanuló, aki 4 egész körüli átlaga miatt az Arany János tehetséggondozó program résztvevője. Ez a program a tehetséges, hátrányos helyzetű diákok számára nyújt támogatást, amelynek célja az esélyteremtés és tehetséggondozás azon társadalmi rétegek

²²⁴ Herczog im. 13. o.

számára, amelyek tagjai a program segítségével nem jutnának el felsőoktatási intézményekbe.²²⁵

TF hobbija a kézilabda, amelyben eredményesen szerepel.

A 12 éves TL az általános iskola 6. osztályos tanulója, tanulmányi átlageredménye szintén 4 egész körül van, egészségügyi szakközépiskolában szeretne tovább tanulni. TL-nek zenei tehetsége van, melyet zongoraversenyeken bizonyít.

Mindkét gyermek mind fizikálisan, mind mentálisan egészséges, az iskolai és a lakóhelyi közösség megbecsült, szeretett tagjai. A nevelésbe vétel felülvizsgálata alkalmával mindig elmondják, hogy nagyon szeretnek a nevelőszülői családban élni.

Kell ennél nagyobb sikerélmény a gyermekvédelemben dolgozó szakemberek számára?

²²⁵ Emberi Erőforrások Minisztériuma Oktatásért Felelős Államtitkárság: Az Arany János Program továbbra is segíti a hátrányos helyzetűek tanulmányait - <http://www.kormany.hu/hu/emberi-eroforrasok-miniszteriuma/oktatasert-felelos-allamtitkarsag/hirek/az-arany-janos-program-tovabbra-is-segiti-a-hatranynos-helyzetuek-tanulmanyait>

Irodalomjegyzék

Hivatkozott irodalom:

Dr. Filó Erika-dr. Katonáné dr. Pehr Erika:

Gyermeki jogok, gyermekvédelem (HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2006)

Emberi Erőforrások Minisztériuma Oktatásért Felelős Államtitkárság:

Az Arany János Program továbbra is segíti a hátrányos helyzetűek tanulmányait - <http://www.kormany.hu/hu/emberi-eroforrasok-miniszteriuma/oktatasert-felelos-allamtitkarsag/hirek/az-arany-janos-program-tovabbra-is-segiti-a-hatranynos-helyzetuek-tanulmanyait>

Herczog Mária: Gyermekvédelmi kézikönyv (KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft., Budapest, 2003)

Neményi Mária-Messing Vera:

Gyermekvédelem és esélyegyenlőség. - In: Kapocs, ISSN 1588-7227, 2007. (6. évf.), 28. sz. (MATARKA cikkazonosító:477714) Url: www.ncsszi.hu

Roth Mária-Antal Imola-Dávid Kacsó Ágnes-Bodrogi Éva:

Bevezetés a gyermekvédelembe (Kolozsvári Egyetemi Kiadó, Cluj-Napoca, 2008)

Rózsás Eszter:A gyermekvédelem rendszere. - In: Jura, ISSN 1218-0793, 2004. (10. évf.), 2. sz., 140-151. o. (MATARKA cikkazonosító:427586) Url: http://jura.ajk.pte.hu/JURA_2004_2.pdf

Varga Aranka: Gyermekvédelem és iskola (Metszéspontok könyvsorozat, PTE BTK Oktatáskutató Központ és Virágmandula Kft., Pécs, 2012)

Egyéb felhasznált irodalom:

- 1997. évi XXXI. törvény kommentárja
- Anonimizált jogesethez tartozó gyámhatósági iratanyag
- ENSZ Gyermekjogi Bizottsága: Magyarország hatodik időszakos jelentésére vonatkozó záró észrevételek - gyermekjogiegyszemeny.hu/?page_id=221
- Gyermekjogi Egyezmény Fakultatív Jegyzőkönyvek - gyermekjogiegyszemeny.hu/?page_id=175
- SOS-Gyermekfalu Magyarországi Alapítványa: Rólunk - <http://www.sos.hu/rolunk/sos-gyermekfalvak-magyarorszagon>

Felhasznált jogszabályok²²⁶

- Magyarország Alaptörvénye (Alaptörvény)
- 1991. évi LXIV. törvény a Gyermekek jogairól szóló, New York-ban 1989. november 20-án kelt Egyezmény kihirdetéséről (1991. évi LXIV. törvény)
- 1993. évi III. törvény a szociális igazgatásról és a szociális ellátásokról (Szt.)
- 1993. évi XXXI. törvény az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló, Rómában, 1950. november 4-én kelt Egyezmény és az ahhoz tartozó nyolc kiegészítő jegyzőkönyv kihirdetéséről (1993. évi XXXI. törvény)
- 1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról (Gyvt.)
- 1998. évi LXXXIV. törvény a családok támogatásáról (Cst.)
- 2016. évi CL. törvény az általános közigazgatási rendtartásról (Ákr.)
- 2005. évi CXL. törvény a szülői felelősséggel és a gyermekek védelmét szolgáló intézkedésekkel kapcsolatos együttműködésről, valamint az ilyen ügyekre irányadó joghatóságról, alkalmazandó jogról, elismerésről és végrehajtásról szóló, Hágában, 1996. október 19-én kelt Egyezmény kihirdetéséről (2005. évi CXL. törvény)
- 2007. évi II. törvény a harmadik országbeli állampolgárok beutazásáról és tartózkodásáról (a harmadik országbeli állampolgárok beutazásáról és tartózkodásáról szóló törvény)
- 2007. évi LXXX. törvény a menedékjogról (a menedékjogról szóló törvény)

²²⁶ A jegyzékben szereplő jogszabályok esetleges módosításaikkal egybefoglalt szövege került feldolgozásra. A jogszabályok mögötti zárójelben a tanulmányban alkalmazott rövidítések találhatóak.

- 2011. évi CLXXXIX. törvény Magyarország helyi önkormányzatairól (Mötv.)
- 2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről (Ptk.)
- 1976. évi 8. törvényerejű rendelet az Egyesült Nemzetek Közgyűlése XXI. ülészakán, 1966. december 16-án elfogadott Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya kihirdetéséről (1976. évi 8. törvényerejű rendelet)
- 1976. évi 9. törvényerejű rendelet az Egyesült Nemzetek Közgyűlése XXI. ülészakán, 1966. december 16-án elfogadott Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya kihirdetéséről (1976. évi 9. törvényerejű rendelet)
- 149/1997. (IX. 10.) Korm. rendelet a gyámhatóságokról, valamint a gyermekvédelmi és gyámügyi eljárásról (Gyer.)
- 235/1997. (XII. 17.) Korm. rendelet a gyámhatóságok, a területi gyermekvédelmi szakszolgálatok, a gyermekjóléti szolgálatok és a személyes gondoskodást nyújtó szervek és személyek által kezelt személyes adatokról (235/1997. (XII. 17.) Korm. rend.)
- 331/2006. (XII. 23.) Korm. rendelet a gyermekvédelmi és gyámügyi feladat- és hatáskörök ellátásáról, valamint a gyámhatóság szervezetéről és illetékességéről (Gyár.)
- 316/2012. (XI. 13.) Korm. rendelet a Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóságról (316/2012. (XI. 13.) Korm. rend.)
- 8/2013. (VI. 29.) KIM rendelet a Pártfogó Felügyelői Szolgálat tevékenységéről (8/2013. (VI. 29.) KIM rendelet)
- 15/1998. (IV. 30.) NM rendelet a személyes gondoskodást nyújtó gyermekjóléti, gyermekvédelmi intézmények, valamint személyek szakmai feladatairól és működésük feltételeiről (NM rendelet)